

Dr. sc. Paula Poretti, docentica na Katedri građanskopravnih i obiteljskopravne znanosti,
Pravni fakultet Osijek, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, pporetti@pravos.hr

Uloga javnih bilježnika u pravu EU-a s osvrtom na sudsku praksu

UDK 347.961(497.5)

340.142(4-6EU)

Pregledni rad

Primljeno (Received): 15. 8. 2019.

Prihvaćeno (Accepted): 5. 9. 2019.

U široj je javnosti problematika sudjelovanja hrvatskih javnih bilježnika u primjeni prava EU-a dobila na značenju u kontekstu recentnih odluka Suda pravde EU-a u predmetima Zulfikarpašić i Pula parking. Međutim, njihova je uloga, s obzirom na uključenost u postupanja predviđena instrumentima pravosudne suradnje u građanskim i trgovačkim stvarima mnogo složenija. Stoga se u radu, u kontekstu judikature Suda pravde EU-a, do sada uspostavljene prakse hrvatskih javnih bilježnika te odluka najviših sudbenih instanci pojedinih država članica propituje postupanje javnih bilježnika u primjeni prava EU-a te njihova spremnost da odgovore na visoko postavljene zahtjeve u okviru povjerenih im ovlasti.

Ključne riječi: Javnobilježnička služba, nasljeđivanje, ovrha, pravosudna suradnja u građanskim stvarima, sudska praksa

Paula Poretti

1. Uvod

Javnobilježnička je služba započela s radom u Republici Hrvatskoj (dalje: RH) nakon opsežne reforme pravnoga sustava provedene nakon osamostaljenja 1991. godine. Time je zapravo došlo do reafirmacije uloge javnobilježničke službe u osiguravanju pravne sigurnosti unutar hrvatskoga pravnog poretka. Naime, povijesni izvori bilježe da se u svom suvremenom obliku javnobilježnička služba na prostorima RH razvija od početka 19. stoljeća.¹ Donošenjem Zakona o javnom bilježništvu² godine 1993. (dalje: ZJB iz 1993. g.) RH se, s obzirom na uređenje javnobilježničke službe, svrstala u red država tzv. latinskoga (civilnog) notarijata kojemu u ovome trenutku uz nju pripada još 21 država članica EU-a.³ Naime, različita pravna tradicija i kompleksni društveno-ekonomski, ali i povijesni razlozi doveli su do pojave različitih modela notarijata u Europi (i šire). Nekoliko je različitih mode-

la koje u osnovi možemo podijeliti po opsegu ovlasti i organizacijskom modusu. Najuvrženija je podjela na već navedeni latinski, skandinavski i anglosaksonski tip notarijata.⁴ U okviru latinskoga (civilnog)

⁴ **Latinski tip notarijata** obilježen je samostalnošću i nezavisnošću javnih bilježnika kao stručnih osoba s javnim ovlastima delegiranim od strane države, koji javnobilježničku službu obavljaju kao svoje isključivo zanimanje. Razlike između **anglosaksonskoga** i latinskoga tipa notarijata uvjetovane su razlikama između *common law* sustava i rimskoga prava u okviru kojih su se razvijali. Temeljnu razliku čini shvaćanje pojma javne isprave, odnosno okolnost da anglosaksonski tip notarijata ne poznaje javnobilježničku ispravu kao javnu ispravu s dokaznom snagom, niti koja druga privatna isprava može steći takvu snagu. Sastavljanje isprava o pravnim poslovima nije dio bilježničkog posla, a isto tako niti savjetovanje pri poduzimanju određenih pravnih radnji. Preventivna uloga bilježničke službe prepuštena je odluci stranke koja će prosuditi kome će se u konkretnom slučaju obratiti za savjet. Opseg bilježničkih poslova stoga je ograničen i svodi se uglavnom na potvrdu dokumenata i primanje izjava pod prisegom. **Obilježja skandinavskog tipa notarijata** moguće je promatrati kroz sustav triju država - Švedske, Norveške i Danske. U sva tri prikazana sustava, bilježnici imaju javni status i imenovani su od strane državnih tijela, no ne obavljaju slobodnu profesiju već imaju status državnih službenika čiji položaj najviše odgovara položaju suca s funkcijom zaštite građanskih prava i pravnog poretka. Stoga se za ovakav oblik notarijata često koristi naziv državni notarijat. Osnovna značajka ovoga modela je nepostojanje javne isprave kao dokaznog sredstva. Vrcić, I., Institut javnog bilježništva s osvrtom na promet nekretnina u latinskom tipu notarijata, Završni rad, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2018., str. 29., 32., 35., 37.

¹ Tako: Krešić, M., Razvoj modernog javnog bilježništva u Hrvatskoj, u: Maleković, I. (ur.), Hrvatsko javno bilježništvo, Hrvatska javnobilježnička komora, Zagreb, 2014., str. 47.

² Zakon o javnom bilježništvu (NN 78/93.).

³ Sve su države članice koje pripadaju u red država latinskog notarijata okupljene u Vijeće notarijata Europske unije (CNUJ) (Austrija, Belgija, Bugarska, Republika Hrvatska, Češka, Estonija, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Slovenija i Španjolska te Turska kao zemlja promatrač).

notarijata, hrvatskim je javnim bilježnicima povjerena najprije neadjudikativna, a potom i adjudikativna uloga. Neadjudikativni (izvansudski) poslovi čine temelj javnobilježničke službe te odražavaju njihovu ulogu u pružanju pravne pomoći sudionicima pravnog posla u uređenju njihovih međusobnih odnosa. Sastoje se od ovjera potpisa i prijepisa, sastavljanja javnobilježničkih akata i solemnizacije privatnih isprava, sastavljanja oporuka i nasljednopravnih ugovora te ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju kao i u obavljanju asekurativne funkcije. U obavljanju preuzetih neadjudikativnih poslova javni su bilježnici pokazali visoku razinu stručnosti, integriteta i profesionalnosti.⁵ To je pridonijelo ocjeni o spremnosti javnobilježničke službe da joj se povjere određene ovlasti da odlučuje u određenim pravnim stvarima, odnosno da joj se povjere adjudikativna uloga koju je prije obavljao sud. Adjudikativni (sudski) poslovi koji su povjereni javnim bilježnicima su provođenje ostavinskog postupka i postupka ovrhe na temelju vjerodostojne isprave. Premda su tako postulirane ovlasti javnih bilježnika široko postavljene, složili bismo se da, osobito u svjetlu najnovijih trendova na razini EU-a kao i zakonodavnih intervencija u nama susjednim državama članicama, ima mjesta za dodatno proširenje, odnosno modifikaciju tih ovlasti.⁶

Tako je javnim bilježnicima kao povjerenicima suda najprije Zakonom o nasljeđivanju iz 2003. godine⁷ (dalje: ZN iz 2003. g.) povjereno provođenje ostavinskog postupka koji je u svojoj naravi izvanparnični postupak. Potom, izmjenama i dopunama Ovršnog zakona iz 2005. godine⁸ (dalje: OZ iz 2005. g.) u nadležnost javnih bilježnika preneseno je i provođenje postupka ovrhe na temelju vjerodostojne isprave. Time se željelo postići rasterećenje sudova te osigurati postojanje brzoga i učinkovitoga izvansudskog mehanizma za ostvarenje tražbina.⁹ Ipak, razmjerno je nedavno postojeće rješenje preispitano u kontekstu dvaju zahtjeva za prethodnu odluku upućenima Sudu pravde Europske unije (dalje: Sud pravde EU-a), u predmetima C-484/15 *Zulfikarpašić*¹⁰ i C-551/15 *Pula parking*¹¹. Prema shvaćanju Suda pravde EU-a rješenje o ovrhi na temelju vjerodostojne isprave koje je u predmetu s prekograničnim obilježjem donio javni bilježnik nije moguće priznati i ovršiti u režimu Uredbe (EU) br. 1215/2012. Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti te priznanju i ovrhi odluka u građanskim i trgovačkim stva-

rima¹² (dalje: Uredba Brisel I bis) te Uredbe (EZ) br. 805/2004. Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. godine kojom se uvodi Europski ovršni naslov za nesporne tražbine¹³ (dalje: Uredba 805/2004.) jer javni bilježnik nije sud.¹⁴ Ovo tumačenje rezultiralo je podijeljenim shvaćanjima u pogledu održivosti nadležnosti hrvatskih javnih bilježnika za izdavanje rješenja o ovrhi na temelju vjerodostojne isprave, i to ne samo u prekograničnim, nego i u nacionalnim predmetima.¹⁵ Kasnije u radu osvrnut ćemo se na argumente iznesene u okviru rasprave potaknute ovim razilaženjem, koja je uz akademsku, poprimila najprije društveno-političku, a potom i legislativnu dimenziju.¹⁶ Naime, preispitivanje koncepta ovrhe na temelju vjerodostojne isprave od strane Suda pravde EU-a, u određenoj mjeri utjecalo na odluku hrvatskog zakonodavca da započne s radom na izmjenama OZ-a koje, između ostalog, vraćaju postupak u povodu prijedloga za ovrhu na temelju vjerodostojne isprave u nadležnost suda, a javni bilježnici postaju njegovi povjerenici. Međutim, ovim ćemo se novinama baviti isključivo u mjeri koliko je to relevantno u kontekstu preispitivanja položaja i uloge hrvatskih javnih bilježnika u pravu EU-a, što je i središnje pitanje u ovome radu.

U široj je javnosti problematika sudjelovanja hrvatskih javnih bilježnika u primjeni prava EU-a dobila na značenju upravo u kontekstu spomenutih odluka Suda pravde EU-a. Međutim, njihova je uloga u pravu EU-a, s obzirom na uključenost u postupanja predviđena instrumentima pravosudne suradnje u građanskim i trgovačkim stvarima mnogo složenija. Naime, jedna od temeljnih ovlasti hrvatskih javnih bilježnika da sastavljaju javnobilježničke (javne, autentične) isprave (arg. ex čl. 3 st. 1., 53. Zakona o javnom bilježništvu¹⁷ (dalje: ZJB)) stavlja ih u krug tijela koja su sukladno odredbama niza uređaba ovlaštena sudjelovati u postupcima u kojima se u pojedinim fazama postupka ili za odlučivanje zahtijevaju javne (autentične) ispra-

5 Tako: Dika, M., O statusu i budućem razvitku javnog bilježništva u Republici Hrvatskoj, u: Maleković, I. (ur.), Hrvatsko javno bilježništvo, Hrvatska javnobilježnička komora, Zagreb, 2014., str. 87.

6 Ibid., str. 93.

7 Zakon o nasljeđivanju (NN 48/03.).

8 Zakon o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona (NN 88/05.).

9 Usporedi: Bratković, M., Reorganizacija ovrhe na temelju vjerodostojne isprave u Sloveniji, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 36(2015)2, str. 1025.-1050.; Maganić, A., Dejudicializacija ovršnog postupka u Hrvatskoj i nekim zemljama njezina okruženja, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 68(2018)5-6, str. 707.-737.

10 Predmet C-484/15 *Zulfikarpašić v Gajer*, 9. ožujka 2017., ECLI:EU:C:2017:199.

11 Predmet C-551/15 *Pula parking d.o.o. v Sven Klaus Tederahn*, 9. ožujka 2017., ECLI:EU:C:2017:193.

12 Uredba (EU) br. 1215/2012. Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti te priznanju i ovrhi odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, Službeni list Europske unije 2012., br. L 351.

13 Uredba (EZ) br. 805/2004. Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. kojom se uvodi Europski ovršni naslov za nesporne tražbine, Službeni list Europske unije 2004., br. L 143, 30. 4. 2004.

14 Sud pravde EU-a svoje je shvaćanje utemeljio na okolnosti da postupak u okviru kojega javni bilježnik donosi rješenje o ovrhi na temelju vjerodostojne isprave nije kontradiktorni postupak jer se ovršeniku ne dostavlja prijedlog kojim se postupak pokreće, nego isključivo rješenje o ovrhi protiv kojega ima pravo istaknuti prigovor.

15 Usporedi: Uzelac, A.; Bratković, M., Certificiranje nespornih tražbina u domaćem i poredbenom pravu, u: Zbornik radova Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, Split, 2015., str. 81.–116.; Bratković, M., Zašto hrvatski javni bilježnici nisu sud? U povodu tumačenja Uredbe br. 805/2004. i Uredbe Bruxelles I bis u presudama *Zulfikarpašić* i *Pula parking*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 67, br. 2, 2017., str. 287.–317.

16 Slično: Uzelac, A., Javnobilježnička ovrha i zaštita potrošača: novi izazovi europeizacije građanskog postupka, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 68(2018) 5-6, str. 637.-660., na str. 639. i dalje.

17 Zakon o javnom bilježništvu (NN 78/93., 29/94., 162/98., 16/07., 75/09., 120/16.).

ve.¹⁸ Među najznačajnijima treba spomenuti odredbe čl. 2.c u vezi s čl. 58. Uredbe Brisel I bis, odredbu čl. 46. Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000¹⁹ (dalje: Uredba Brisel II bis), odredbe čl. 4., 35. Uredbe 805/2004. i odredbu čl. 59. Uredbe (EU) br. 650/2012. Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju²⁰ (dalje: Uredba 650/2012. o nasljeđivanju).

Manje je poznata tendencija širenja ovlasti javnih bilježnika da odlučuju u određenim stvarima s prekograničnim obilježjem u okviru instrumenata EU-a, odnosno tzv. uredaba novije generacije. Mnogo pažnje nije posvećeno ni najnovijoj intervenciji zakonodavca EU-a da uredi određena gledišta postupanja nadležnih tijela, uključujući i javnih bilježnika, prilikom sastavljanja javnobilježničkih akata i isprava, a koje se imaju predočiti tijelima druge države članice. Posebno stajalište čine i spomenute izmjene u nadležnosti javnih bilježnika u nacionalnim postupcima nekih država članica, a za koje je razloge barem dijelom moguće pronaći u trendovima širenja nadležnosti javnih bilježnika na razini EU-a.

Naime, stupanjem na snagu i početkom primjene tzv. „uredaba novije generacije“ javnog se bilježnika u postupanju u određenim predmetima s prekograničnim obilježjem izjednačava sa sudom. Tako je javni bilježnik sud kada donosi odluku u postupku nasljeđivanja s prekograničnim elementom sukladno Uredbi 650/2012. o nasljeđivanju te podjednako, kada u postupku nasljeđivanja ili razvoda braka, odnosno razvrgnuća registriranog partnerstva s prekograničnim elementom (u državama članicama gdje je za to nadležan) donosi odluku o imovinskim odnosima bračnih drugova ili imovinskim posljedicama registriranih partnera sukladno Uredbi (EU) Vijeća 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima²¹ (dalje: Uredba 2016/1103) te Uredbi Vijeća (EU) 2016/1104 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog pra-

va te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava²² (dalje: Uredba 2016/1104).²³ S obzirom na to da su Uredba 2016/1103 i Uredba 2016/1104 u primjeni tek od ove godine i još uvijek nedostaje praktičnog iskustva u postupanju sukladno njihovim odredbama, njima se nećemo baviti dalje u ovome radu.

Prije negoli je u 2015. godini započela primjena Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, odnosno prije nego što su hrvatski javni bilježnici preuzeli nadležnost da postupaju u predmetima prekograničnog nasljeđivanja, u hrvatskoj je pravnoj teoriji upozoreno da je riječ o novoj i složenoj dimenziji njihova postupanja, koja će predstavljati ozbiljan test spremnosti javnih bilježnika za aktivno uključivanje u pravosudnu suradnju u građanskim i trgovačkim stvarima.²⁴ Premda je riječ o još uvijek razmjerno oskudnoj praksi²⁵ postupanja sukladno Uredbi 650/2012. o nasljeđivanju, njezina analiza ipak može poslužiti kako bi se provjerilo odgovaraju li javni bilježnici uspješno na povjerenju im zadaću. U tom smislu, uspostavljenu praksu razmotrit će se i u kontekstu recentnih odluka Suda pravde EU-a, u predmetima C-218/16 *Kubicka*²⁶, C-558/16 *Mahnkopf*²⁷, C-20/17 *Oberle*²⁸ i C-658/17 *WB*²⁹.

2. ADJUDIKATIVNA ULOGA JAVNIH BILJEŽNIKA U PRIMJENI PRAVA EU-a

– JAVNI BILJEŽNICI (NI)SU SUD

2.1. Ovrha na temelju vjerodostojne isprave

Široka rasprava povedena u hrvatskoj, ali i inozemnoj pravnoj teoriji vezano uz presude Suda pravde EU-a u predmetima *Zulfikarpašić* i *Pula parking*, prema kojima javni bilježnik nije sud u smislu odredaba čl. 4. Uredbe 805/2004. niti čl. 3. Uredbe Brisel I bis, iznje-

18 Josipović, T., Javni bilježnici kao poveznica hrvatskog i europskog e-pravosuđa, u: Maleković, I. (ur.), Hrvatsko javno bilježništvo, Hrvatska javnobilježnička komora, Zagreb, 2014., str. 126.

19 Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003. od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000., Službeni list EU L 338/1 od 27. 11. 2003.

20 Uredba (EU) br. 650/2012. Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, Službeni list EU L 201, 27. 7. 2012., str. 107.–134. Posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19 vol. 010, str. 296.–323.

21 Uredba (EU) Vijeća 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima, Službeni list EU L 183/1 od 8. 7. 2016.

22 Uredba Vijeća (EU) 2016/1104. od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava, Službeni list EU L 183/1 od 8. 7. 2016.

23 U hrvatskom je pravnom sustavu, bez obzira na dominantno shvaćanje kako se uredbe kao instrumenti EU-a izravno primjenjuju te nema potrebe za donošenjem dodatnih nacionalnih propisa, donesen je Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012. Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (NN 152/14). Vidi više o tome: Poretti, P., **Postulati prava Europske unije u građanskome parničnom postupku – očekivanja nasuprot realnosti**, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, 10(2019)1, str. 321.–352.

24 Tako: Josipović (2014), str. 131.

25 Prema istraživanju, koje je provela Hrvatska javnobilježnička komora među svojim članovima, do kraja 2018. godine hrvatski javni bilježnici postupali su u 78 predmeta prema Uredbi 650/2012. o nasljeđivanju. Premda je riječ o internom istraživanju, čiji su podatci ljubaznošću Komore ustupljeni autoru, smatramo da su vrijedni pozornosti te mogu poslužiti kao pokazatelj o učestalosti postupanja hrvatskih javnih bilježnika u predmetima nasljeđivanja s prekograničnim obilježjem.

26 Predmet C-218/16 *Kubicka*, 12. listopada 2017., ECLI:EU:C:2017:755.

27 Predmet C-558/16 *Mahnkopf*, 1. ožujka 2018., ECLI:EU:C:2018:138.

28 Predmet C-20/17 *Oberle*, 21. lipnja 2018., ECLI:EU:C:2018:485.

29 Predmet C-658/17 *WB*, 23. svibnja 2019., ECLI:EU:C:2019:444.

drila je niz argumenata na koje bi se ovdje vrijedilo osvrnuti.³⁰ Zanimljivo je, možda i indikativno da je razmatranju nekih od tih argumenata Sud pravde EU-a u ukupnosti obratio vrlo malo pozornosti.

Najprije, pitanje zbog čega se, za razliku od švedske službe za izvršenje u skraćenom postupku u vezi s platnim nalogima, hrvatskoga javnog bilježnika ne smatra „sudom“ u smislu Uredbe 805/2004. Sud pravde EU-a u suštini kaže da je tako jer je za razliku od hrvatskoga javnog bilježnika, u odredbi čl. 4. t. 7. Uredbe 805/2004. izrijekom predviđeno da izraz „sud“ u smislu Uredbe 805/2004. obuhvaća to tijelo. Tako je još, jer za razliku od čl. 3. st. 2. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, koja pod pojmom „sud“ uz pravosudna tijela uzima i sva druga tijela nadležna u tom području, Uredba 805/2004. ne posjeduje nikakvu opću odredbu s takvim učinkom. Konačno, tako je i jer je istoga dana Sud pravde EU-a „uspostavio“ takvu praksu u odnosu na tumačenje odredbe čl. 3. Uredbe Brisel I bis, tumačeći da hrvatski javni bilježnik nije „sud“ jer ta odredba uključuje samo javne bilježnike u Mađarskoj i švedsku službu za izvršenje. Ovdje Sud pravde EU-a u suštini podcrtava da je dostatno da je zakonodavac EU-a želio uvrstiti iznimke u odnosu na mađarske javne bilježnike i švedsku službu za izvršenje³¹ da bi se ta tijela smatrala „sudom“, neovisno jesu li ta tijela organski povezana s pravosudnim ustrojem države članice.³² Znači li to da je hrvatski zakonodavac „pogriješio“ utoliko što formalno nije uključio javne bilježnike u pravosudni sustav? Bi li u protivnom za Sud pravde EU-a uopće bilo sporno ili nužno propitivati može li se javnog bilježnika smatrati „sudom“ u smislu Uredbe 805/2004.? Ili bi se u tom slučaju hrvatske javne bilježnike automatizmom izjednačilo s mađarskim javnim bilježnicima i švedskom službom za izvršenje? Prema shvaćanju Europske komisije, koja posebno ne analizira uvjete pod kojima postupaju hrvatski javni bilježnici, odluke koje oni donose mogle bi se smatrati „sudskim odlukama“ u smislu Uredbe br. 805/2004. samo u slučaju da se ta uredba izmijeni tako da se njome predvidi to izjednačavanje.³³ Sve ovo ostavlja dojam da ispravan zaključak iznesen u hrvatskoj pravnoj teoriji da je za Sud pravde EU-a dostatno utemeljiti razlikovanje između tijela na okolnosti da su neka od njih uključena u pojam suda, a druga ne.³⁴ Naime, Sud pravde EU-a nije nigdje pojasnio što to sadržajno ili funkcionalno švedsku službu za izvršenje čini sudom i toliko razlikuje od hrvatskoga javnog bilježnika. No je li u kontekstu prava EU-a ovako izolirano, tekstualno tumačenje poželjno?

30 Ostala pitanja koje je Sud pravde EU-a razmatrao u predmetima *Zulfikarpašić* i *Pula parking*, poput pitanja može li javni bilježnik i pod kojim uvjetima izdati potvrdu o europskom ovršnom naslovu za rješenje o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave, ili ta ovlast pripada sudu (*Zulfikarpašić*, t. 51) ovdje se neće detaljno analizirati.

31 Vidi: NO Bot, mišljenje u predmetu *Zulfikarpašić*, t. 93.

32 Tako: NO Bot, mišljenje u predmetu *Zulfikarpašić*, t. 88.

33 Tako: NO Bot, mišljenje u predmetu *Zulfikarpašić*, t. 92. Isto tako, *Pula parking*, t. 41.

34 Bratković, M., Zašto hrvatski javni bilježnici nisu sud? U povodu presuda Suda EU-a *Pula Parking* i *Zulfikarpašić*, u: Barbić, J., Bratković, M. (ur.), *Godišnjak Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* i *Kluba pravnika grada Zagreba*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017., str. 122.

Ništa sadržajnije u tumačenju razloga zbog kojih se mađarskoga javnog bilježnika i švedsku službu za izvršenje smatra sudom u smislu Uredbe Brisel I bis, ali ne i hrvatskoga javnog bilježnika, ne nudi ni presuda u predmetu *Pula parking*. Premda je Sud pravde EU-a smatrao dostatnim pozvati se na tu presudu, kao ustanovljenu judikaturu Suda u predmetu *Zulfikarpašić*, stvarno ona ne donosi ništa elaboriranije argumente. Podjednako se poziva na tekstualno tumačenje odredbe čl. 3. Uredbe Brisel I bis kao i okolnost da njome nije predviđena opća odredba koja bi proširila pojam „sud“ kako je to postulirano u Uredbi 650/2012. o nasljeđivanju. Uzima još u obzir da tijekom procesa izrade Prijedloga Uredbe Brisel I bis zakonodavac EU-a nije prihvatio da se pojam „sud“ odredi na način da uključuje „sva tijela za koja države članice odrede da su nadležna u područjima obuhvaćenima područjem primjene [...] uredbe“.³⁵ U bitnome, čini se da Sud pravde EU-a i ovdje kaže da je dostatno da se zakonodavac EU-a u pojedinoj Uredbi odlučio za uže ili šire definiranje pojma „sud“, pri čemu razlozi ne moraju biti jasno uočljivi ili od strane Suda objašnjivi, da to za njega čini uvjerljiv argument. Pri tome, okolnost da se prilikom „procjene“ koja tijela iznimno mogu biti „sud“ hrvatske javne bilježnike uopće nije uzimalo u obzir, što proizlazi iz argumentacije Vlade RH, premda se Uredba Brisel I bis (kao i Uredba 805/2004.) ravnopravno primjenjuje u RH kao državi članici, Sud pravde EU-a smatra nebitnim.³⁶ Treba li ovakav odgovor Suda pravde EU-a tumačiti na način da Vlada RH nije trebala u postupku pred Sudom pravde EU-a tražiti opravdanja za propust da se zatraži uvrštavanje hrvatskih javnih bilježnika u predviđenu iznimku? Ili pak da bi ishod bio jednak, čak i da se uvrštavanje takve iznimke na vrijeme zatražilo?

Ipak, mnogo više nego odgovoriti na pitanje je li Sud pravde EU-a pogriješio prilikom ocjene može li se hrvatski javni bilježnik smatrati „sudom“ u smislu odredaba Uredbe 805/2004. i Uredbe Brisel I bis, čini nam se preispitati argumente kojima se poslužio da dokaže ispravnost svoga shvaćanja. Složili bismo se sa *Schlürmann*, koja je suglasna sa sistematičnim pristupom Suda pravde EU-a, koji počiva na tumačenju odredaba čl. 1., 2., i 3. Uredbe Brisel I bis u definiranju pojmova „sud“ ili „tribunal“ te odriče mogućnost da se prihvati šire tumačenje pojma „sud“ kako su to tražili grad Pula i Vlada Republike Hrvatske (dalje: RH).³⁷ No određeni dijelovi toga tumačenja otvaraju prostora za dvojbe i primjedbe. Primjerice, okolnost da Sud pravde EU-a odbija primijeniti funkcionalni pristup te uvažiti da istodobno odredba čl. 3. st. 2. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju svrstava javnog bilježnika u pojam „sud“, uz obrazloženje da Uredba Brisel I bis ne posjeduje opću odredbu s takvim učinkom.³⁸ Takvom tumačenju Suda pravde EU-a, bez ponuđenih dodatnih argumenata, nažalost, manjka uvjerljivost.³⁹

35 *Pula parking* presuda, t. 55.

36 *Pula parking* presuda, t. 46.

37 *Pula parking*, presuda, t. 41. i 46.

38 *Pula parking*, presuda, t. 48.

39 Schlürmann, L., *Croatian Public Notaries under European Civil Procedure Law. A Commentary on the Judgment of the Court of Justice of the European Union (Second Chamber) March 9, 2017, Case C-551/15 – Pula parking, Cuadernos de Derecho*

Naime, Sud pravde EU-a ovdje svjesno (?) zaobilazi raspravu o otvorenom pitanju, zbog čega se ove dvije Uredbe suštinski razlikuju u pogledu pristupa prema javnim bilježnicima, koji su prema unutrašnjim propisima država članica tijela ovlaštena odlučivati, baš kao i sud. Posve površnim čini nam se razliku u poimanju javnog bilježnika kao „suda“ između Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju i Uredbe Brisel I bis tražiti u različitoj kodifikaciji unutar samih instrumenata. Konkretno, za različitu interpretaciju pojma „sud“ ne bi trebalo biti odlučna okolnost da Uredba Brisel I bis sadrži isključivo pravila o nadležnosti, priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim stvarima s prekograničnim obilježjem, dok Uredba 650/2012. o nasljeđivanju kao „suvremeniji instrument“ sadrži i pravila o nadležnosti, mjerodavnom pravu te priznanju i ovrsi odluka u prekograničnim nasljednim stvarima.⁴⁰ Istodobno, s obzirom na to da Sud pravde EU-a sam nije ponudio druge, odnosno „ozbiljnije“ razloge različitoga pristupa zakonodavca EU-a pri oblikovanju pojma „sud“ u kontekstu Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju te Uredbe Brisel I bis, preostaje jedino špekulirati o toj mogućnosti.

Nadalje, kako bi obrazložio zbog čega hrvatske javne bilježnike ne smatra „sudom“ u smislu Uredbe Brisel I bis, Sud pravde EU-a posve se oslanja na razlikovanje sudskih i javnobilježničkih funkcija koje je uspostavio prije u svojoj judikaturi⁴¹ te na nacionalnu klasifikaciju, odnosno odvojenost javnobilježničke službe od sudske vlasti u RH.⁴² Time je Sud pravde EU-a, kako ističe *Schlürmann*, u izravnoj kontradikciji s uvriježenim *autonomnim tumačenjem* pojmova prava EU-a, koje se nikako ne bi smjelo sastojati od upućivanja na nacionalno pravo države članice.⁴³

Unatoč ne posve 'neprobnoj' argumentaciji Suda pravde EU-a u predmetima *Zulfikarpašić* i *Pula parking*, čini se kako je ona ipak imala određeni utjecaj na odluku hrvatskog zakonodavca za značajnije izmjene u uređenju načina sudjelovanja javnih bilježnika u postupku ovrhe na temelju vjerodostojne isprave, kojima oni postaju tek pomoćno tijelo odnosno povjerenici suda. Međutim, potrebno je naglasiti kako iz judikature Suda pravde EU-a ne proizlazi protustavnost postojećeg rješenja s gledišta internoga javnog poretka, niti obveza za hrvatskog zakonodavca da ga zamijeni novim. Pravni su teoretičari stoga sugerirali da je bilo moguće zadržati postojeći postupak za ovrhu koja se provodi u RH, a omogućiti onima koji žele provesti ovrhu u drugim državama članicama da im na njihov zahtjev sud izda platni nalog.⁴⁴

Izmjenama postojećega ovršnog sustava, s jedne strane, željelo se osigurati kontradiktornost kao pretpostavku usklađenosti postupka u kojemu se donosi rješenje o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave sa zahtjevima prava EU-a. Prema *Uzelcu*, riječ je o eksternoj dimenziji pritiska na preobrazbu.⁴⁵ Ovdje ćemo pokušati kratko preispitati hoće li se to predviđenim rješenjima i ostvariti.⁴⁶ Tako je u Prijedlogu Ovršnoga zakona iz 2019. godine⁴⁷ (dalje: Prijedlog OZ-a) predviđeno novo uređenje ovršnog sustava. Ovršni postupak na temelju vjerodostojne isprave pokreće se podnošenjem prijedloga nadležnom sudu. Pri tome, suženi krug vjerodostojnih isprava se sada sastoji od računa, izvotka iz poslovnih knjiga i obračuna kamata (arg ex čl. 32. st. 1. Prijedloga OZ-a).⁴⁸ Sud će nakon što zaprimi uredan prijedlog ovrhovoditelja (na obrascu, elektroničkim putem) automatskom dodjelom spisa dodijeliti spis javnom bilježniku prema abecednom redu (arg ex čl. 41. u vezi s čl. 42. Prijedloga OZ-a). Novinu predstavlja i odredba kojom se predviđa da kada javni bilježnik zaprimi uredan prijedlog ovrhovoditelja, zaključkom će pozvati ovršenika da u roku od 15 dana ispuni svoju obvezu prema ovrhovoditelju ili da se u tom roku očituje osporava li i u kojem dijelu ovrhovoditeljevu tražbinu (arg ex čl. 40. st. 5. Prijedloga OZ-a). Ako ovršenik ne ospori prijedlog za ovrhu, javni bilježnik će izraditi nacrt odluke za suca i dostaviti ga elektroničkim putem sudu u strojno čitljivom obliku (arg ex čl. 42. st. 1. Prijedloga OZ-a). Rješenje o ovrsi izdaje sud, ako nacrt odluke kojeg mu dostavi javni bilježnik ispunjava pretpostavke za njegovo usvajanje, potpisuje ga elektroničkim potpisom i dostavlja ga strankama (arg ex čl. 44. st. 2. Prijedloga OZ-a). Ovršenik ima pravo izjaviti žalbu protiv rješenja o ovrsi.

Osim što je prilikom izrade Prijedloga OZ-a hrvatski zakonodavac bio usmjeren na pružanje dostatnih garancija kontradiktornosti kao preduvjeta usklađenosti sa standardima prava EU-a, s druge strane, pokušao je ukloniti nedostatke u uređenju postupka javnobilježničke ovrhe, za koje se prigovaralo da ugrožavaju prava stranaka.⁴⁹ Prema *Uzelcu* riječ je o internoj dimenziji pritiska na preobrazbu javnobilježničke ovrhe.⁵⁰ U tom su smislu uvedena rješenja koja bi trebala osigurati opće postupovna jamstva prava na pravično suđenje u ovršnom postupku, poput ostvarivanja

45 Tako: Uzelac (2018), str. 639., 641.

46 Tako proizlazi i iz Ocjene stanja i osnovna pitanja koja se uređuju Prijedlogom OZ-a, str. 2. Prijedlog Ovršnog zakona, srpanj 2019., službene stranice Vlade Republike Hrvatske, <https://vlada.gov.hr/sjednice/166-sjednica-vlade-republike-hrvatske-26332/26332> (pristupljeno 10. srpnja 2019.).

47 Prijedlog Ovršnog zakona, srpanj 2019., službene stranice Vlade Republike Hrvatske, <https://vlada.gov.hr/sjednice/166-sjednica-vlade-republike-hrvatske-26332/26332> (pristupljeno 10. srpnja 2019.).

48 Time je iz kruga vjerodostojnih isprava isključena mjenica i ček s protestom i povratnim računima kad je to potrebno za zasnivanje tražbine, javna isprava, po zakonu ovjerovljena privatna isprava te isprava koja se po posebnim propisima smatra javnom ispravom (arg ex čl. 31. st. 1. OZ-a).

49 Poretti, Paula, Debt Collection Practices under Croatian enforcement law – Is there a way out for over-indebted consumers, European Consumer and Market Law (EuCML), Springer/ Kluwer, 6(2018), str. 233-241. Usporedi Uzelac (2018), str. 640.

50 Tako Uzelac (2018), str. 639.

Transnacional, 10(2018)2, str. 947.-953. na str. 952.

40 Ibid., str. 953.

41 Predmet C-32/14 *ERSTE Bank Hungary*, 1. listopada 2015., EU:C:2015:637, t. 47; predmet C-53/08 *Komisija/Austrija*, 24. svibnja 2011., EU:C:2011:338, t. 103; predmet C-392/15 *Komisija/Madarska*, 1. veljače 2017EU:C:2017:73, t. 111.

42 *Pula parking*, presuda, t. 56.

43 *Schlürmann* (2018), str. 952. *Pula parking*, presuda, t. 33.

44 Poslovni dnevnik, Dika, Nacrt ovršnog zakona korak unazad i kontra Unije, 26. 4. 2019., dostupno na: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/nacrt-ovrsnog-zakona-korak-unazad-i-kontra-unije-352523>, 6.7.2019. Vidi: Uzelac (2018), str. 653. (ograničeno na čiste građanske i trgovačke sporove); vidi: zaključak u *Bratković* (2017), str. 310.-313.

prava na urednu dostavu, besplatnu pravnu pomoć te pravo na žalbu, koje je vidljivo iz obveze javnog bilježnika da u zaključku donesenom na temelju prijedloga za ovrhu koji je potpun, dopušten i osnovan uputi i upozori ovršenika na ta prava (arg ex čl. 42. st. 6. Prijedloga OZ-a).

Istodobno, ne treba zanemariti kritike novopredložene urednje ovrhe na temelju vjerodostojne isprave. *Dika* tako smatra da se ono protivi intenciji zakonodavca EU-a da se u svrhu promicanja ciljeva Prijedloga Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o pružateljima usluga servisiranja kredita, kupcima kredita i naplati kolateral⁵¹ u državama članicama osiguraju ubrzani izvansudski mehanizmi naplate, kakav se novim Prijedlogom Ovršnog zakona u RH upravo namjerava ukinuti.⁵² Prema *Maganić*, dejudicializacija u ovršnom postupku je nužnost, jer zadržavanje ovrhe u sudskoj nadležnosti znači i zadržavanje njezinih nedostataka poput velikog broja predmeta i dugotrajnosti ovršnih postupaka. U tom se smislu javnobilježnička ovrha pokazala kao dobar model rasterećenja pravosuđa od velikog broja predmeta nevelike složenosti.⁵³

2.1.1. Otvorena pitanja u vezi (re)judicializacije ovrhe na temelju vjerodostojne isprave

Premda je odjek odluka Suda pravde EU-a u predmetima *Zulfikarpašić* i *Pula parking* u hrvatskom pravosuđnom prostoru bio očekivano snažan, podjednako su neke od njegovih posljedica neočekivane. Tako ne čudi nesavršenost pravne argumentacije, odnosno njezina dvojbena uvjerljivost u pojedinim aspektima⁵⁴, jer to nije rijetka pojava u judikatima Suda pravde EU-a. Mnogo više začudan je pristup hrvatskog zakonodavca, koji se neovisno o tome poslužio autoritetom Suda pravde EU-a u njihovoj pozadini kao opravdanjem za redefiniranje ovlasti javnih bilježnika u prije im povjerenim postupcima ovrhe na temelju vjerodostojne isprave. Pri tome, zakonodavac se odlučio za integralni pristup, uređujući istodobno novi način postupanja za nacionalne i postupke s prekograničnim obilježjem, premda isključivo prekogranični kontekst u kojemu je Sud pravde EU-a preispitivao dosadašnji koncept javnobilježničke ovrhe ne opravdava, niti još važnije, nalaže takvu intervenciju. Unatoč brojnim kritikama, Vlada RH je usvojila Prijedlog Ovršnog zakona. S obzirom na to da je njime predviđeno sudjelovanje suda i javnog bilježnika kao njegova po-

vjerenika u postupku, hoće li postupanje u proceduri predviđenoj Prijedlogom Ovršnog zakona zadovoljiti europske kriterije, ostaje za vidjeti. Nekoliko je pri tome elemenata koje treba uzeti u obzir.

- Koliko će uvođenje elementa kontradiktornosti u postupak ovrhe na temelju vjerodostojne isprave pridonijeti jačanju određenog aspekta prava na pravično suđenje (pravo na pristup sudu), a istodobno slabjeti ostala motrišta (suđenje u razumnom roku, djelotvorna pravna zaštita)? Jedan od najčešće iznesenih prigovora tiče se bojazni da će višestruka kontrola prilikom provođenja postupka (premda zamišljena kako bi se osiguralo zaštita prava ovršenika; na ispunjenje obveze, pobijanje zahtjeva) rezultirati u kompleksnijem, pa time i produljenom te za ovršenika skupljem postupanju.

- Koje će učinke promjene koje traži uvođenje nove procedure ovrhe na temelju vjerodostojne isprave imati na sposobnost sudova da uz aktualno opterećenje uspješno preuzmu povjereni im ulogu? Ako se pode od temeljne pretpostavke hrvatskog zakonodavca da se ovom procedurom uvažavaju europski standardi, za očekivati je da su izvršene detaljne procjene u pogledu dodatnog opterećenja sudova koje će njezino provođenje donijeti. No nije li rasterećenje sudova bilo razlogom da se 2005. godine ovrha na temelju vjerodostojne isprave premjesti i povjeri javnim bilježnicima? Ne sugeriraju li sličan smjer i trendovi dejudicializacije aktualni diljem EU-a? Pri tome, nije zanemarivo da osobito u svjetlu primjene prava EU-a, zadaća sudova sada postaje još složenija. Na to je nedavno upozorila pravna teorija analizirajući predmet *Profi Credit Polska v. Mariusz Wawrzosek*⁵⁵. Naime, iz jedne od posljednjih odluka u kojoj se bavio djelotvornošću nacionalnih postupaka u odnosu na zaštitu potrošača od nepoštenih ugovornih odredaba, proizlazi nužnost da se u nacionalnom postupku, uključujući ovršni postupak, osigura nadzor po službenoj dužnosti moguće nepoštene naravi odredbi sadržanih u dotičnom ugovoru.⁵⁶ Stoga bi predloženi ovršni postupak trebao uključivati i dopunsku obvezu da se uz akt kojim se postupak pokreće podnesu i podatci o glavnom ugovoru koji bi omogućili da se već u navedenu stadiju propita, prvo, je li riječ o potrošačkom ugovoru te, drugo, jesu li odredbe takva ugovora poštene ili ne. Te bi se okolnosti trebale propitati po službenoj dužnosti, pri čemu bi, slično španjolskom uređenju, kvalifikaciju odnosa mogli provjeriti sudski savjetnici ili drugi sudački pomoćnici, ako se utvrdi ili posumnja da je riječ o potrošačkom ugovoru, *ex officio* kontrolu poštenosti ugovornih odredbi trebao bi sumarno obaviti sudac prije nego što bude doneseno rješenje koje će meritorno riješiti zahtjev.⁵⁷

- Koliko su modeli koji su poslužili za kreiranje rješenja iz Prijedloga Ovršnog zakona, usuglašeni sa zahtjevima koje postavlja najnovija judikatura Suda pravde EU-a u pogledu djelotvornosti zaštite koja se pruža

51 Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o pružateljima usluga servisiranja kredita, kupcima kredita i naplati kolateral, COM/2018/0135 final - 2018/063 (COD).

52 Poslovni dnevnik, *Dika*, Nacrt ovršnog zakona korak unazad i kontra Unije, 26. 4. 2019., dostupno na: <http://www.poslovnih.hr/hrvatska/nacrt-ovrsnog-zakona-korak-unazad-i-kontra-unije-352523>, 6.7.2019.

53 Tako *Maganić* (2018), str. 730.

54 S obzirom na to da postupak izdavanja rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave koji provode hrvatski javni bilježnici nije udovoljio kriteriju kontradiktornosti, Sud se nije upuštao u analizu djeluju li javni bilježnici u tom postupku kao neovisno u nepristrano tijelo da bi se mogli smatrati sudom u smislu Uredbe br. 805/2004 i Uredbe Bruxelles I bis. Moram priznati da bi meni odluka Suda bila plauzibilnija da se sam Sud pozabavio i pitanjem neovisnosti i nepristranosti javnih bilježnika. *Bratković* (2017), str. 121.

55 Predmet C-176/17 *Profi Credit Polska v. Mariusz Wawrzosek*, 13. rujna 2018., ECLI:EU:C:2018:711.

56 *Profi Credit Polska*, cit., t. 44; v. i *Finanmadrid EFC*, cit., t. 46, i *Aktiv Kapital Portfolio*, cit., t. 30.

57 *Uzelac* (2018), str. 655.

potrošačima kao ovršenima (predmet C407/18, *Kuhar v. Addiko Bank*)⁵⁸? Primjer slovenske ovrhe na temelju vjerodostojne isprave apostrofirani je kao jedan od onih čija bi rješenja trebala inspirirati hrvatskoga zakonodavca. No čini se da je najnoviji zahtjev za prethodnu odluku u predmetu *Kuhar v. Addiko Bank* razotkrio određene nedostatke slovenskoga ovršnog sustava, o kojima bi također trebalo voditi računa.

- Je li sustav dostatno tehnološki opremljen i edukativno-stručno pripremljen za korištenje sredstava elektroničke komunikacije? Uz kapacitete nadležnih tijela ovdje treba razmotriti i objektivne mogućnosti stranaka da sudjeluju u tom obliku u postupku. Svakako nije za očekivati, barem u inicijalnoj fazi primjene, da će korištenje elektroničke komunikacije unaprijediti tijek postupka, niti pozitivno djelovati na njegovo ubrzanje.

2.2. Ostavinski postupak

Za razliku od provođenja ovrhe na temelju vjerodostojne isprave, nadležnost javnih bilježnika za vođenje ostavinskog postupka u nacionalnim okvirima nikada nije izazivala osobite dvojbe u pravnoj teoriji, niti je bila predmetom kritike u široj javnosti. Podjednako, čini se da je i za zakonodavca EU-a bilo prihvatljivo kao „sud“ nadležan za provođenje postupka nasljeđivanja s prekograničnim obilježjem, sukladno Uredbi 650/2012. o nasljeđivanju, odrediti sva pravosudna tijela i sva ostala tijela i pravne stručnjake s nadležnošću u nasljednim stvarima koji izvršavaju pravosudne funkcije ili postupaju u skladu s prenesenim ovlastima od strane pravosudnog tijela ili postupaju pod nadzorom pravosudnog tijela (arg ex čl. 3. st. 2. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju). U gotovo četverogodišnjoj praksi postupanja u postupcima nasljeđivanja s prekograničnim obilježjem, hrvatski su javni bilježnici pokazali visoku razinu posvećenosti pravilnoj i ujednačenoj primjeni prava EU-a.⁵⁹ O tome najbolje govore rezultati sustavnog istraživanja primjene Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, od početka njezine primjene do danas.⁶⁰ Ipak, ono je ukazalo na postojanje određenih barijera, uvjetovanih nepotpunom koordinacijom hrvatskog zakonodavstva s Uredbom 650/2012. o nasljeđivanju kao i određene poteškoće u njezinoj primjeni, koje su dijelom posljedica impostacije pojedinih njezinih rješenja, a dijelom razilaženja u tumačenja pojedinih od njih u različitim jurisdikcijama. Među ovima prvima treba istaknuti neusklađenost u uređenju ostavinskoga postupka koji se prema hrvatskom pravu provodi kao izvanparnični postupak, a pokreće ga sud po službenoj dužnosti

(*ex officio*) nakon primitka smrtovnice (arg ex čl. 11. Zakona o provedbi Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju u vezi s čl. 175., 176. i 210. ZN-a). Problem ovdje proizlazi iz okolnosti da režim Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju kao primaran predviđa postupak koji se pokreće na zahtjev stranaka, dok modalitete *ex off* postupanja tek sporadično uzima u obzir (arg ex čl. 14. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju).⁶¹ Ovakvo je rješenje problematično i u kontekstu određivanja prekograničnog obilježja te nadležnosti hrvatskoga javnog bilježnika za postupanje u predmetu. Naime, sud po službenoj dužnosti pokreće postupak po primitku smrtovnice, a bez prethodnog utvrđivanja prekograničnog obilježja u predmetu i nadležnosti hrvatskoga javnog bilježnika. Tek kada sud povjeri predmet javnom bilježniku, on utvrđuje njihovo postojanje (arg ex čl. 176. st. 3. i 4. ZN-u). Zbog nedostatka smjernica unutar Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, utvrđivanje prekograničnog obilježja predmeta nije uvijek (a osobito tek u početku primjene Uredbe) jednostavna zadaća.⁶² Usto uobičajeno boravište ostavitelja u trenutku smrti, kao temeljni kriterij za uspostavljanje nadležnosti, nije definirano Uredbom 650/2012. o nasljeđivanju nego se nadležna tijela imaju voditi pomoćnim kriterijima navedenima u recitalima 23. i 24. Preambule.⁶³ U postupcima gdje nasljednici (osobito ako imaju uobičajeno boravište izvan RH) ne sudjeluju aktivno, javni bilježnik nije u mogućnosti doznati relevantne okolnosti pa ne može bez poteškoća utvrditi niti prekogranično obilježje predmeta niti svoju nadležnost kako bi postupao sukladno Uredbi 650/2012. o nasljeđivanju.⁶⁴ Zabilježene su i situacije u kojima je sud ili javni bilježnik odlučio primijeniti nacionalno

58 Više o tome vidi: Novi ovršni zakon u svjetlu presude Suda EU-a u predmetu 407/18. *Kuhar v. Addiko Bank* (u postupku objave).

59 Hrvatska javnobilježnička komora je za potrebe svojih zborova organizirala brojne edukacije i stručne radionice iz područja primjene Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju te sudjelovala u provedbi projekta CNUe-a "Europe for Notaries – Notaries for Europe" 2015.-2017. training programme.

60 Vidi: istraživanje u okviru projekata Planning the future of cross border families (EuFam's I) i Facilitating cross border family life; towards a common European understanding (EuFam's II) dostupno na: <https://www.pravos.unios.hr/projekt-eu-fam/eufams-ii>, pristupljeno 1. 8. 2019.

61 Calvo Caravaca, AL.; Davi, A.; Mansel, HP., (ur.), *The EU Succession regulation: A Commentary*, Cambridge University, 2016., str. 238.-239.

62 Pravna literatura sugerira četiri elementa koja se mogu uzeti u obzir: sud ili drugo tijelo nadležno u postupku, ostavitelj, nasljednici i mjesto gdje se imovina nalazi. Poretti, Paula, Nadležnost, nadležna tijela i postupci prema Uredbi (EU) br. 650/2012. o nasljeđivanju, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 37 (2016), 1, 561.-587. na str. 565. Vidi još: Drličková, K., Rohová, I. (ur.), *Habitual Residence as a Single Connecting Factor Under the Succession Regulation*, u: *Scientific Cooperations Workshops on Social Sciences (Scientific Cooperations, Ankara, 2015., str. 374.*

63 Vidi Calvo Caravaca, Davi, Mansel (2016), str. 27. Pravna literatura nudi slabe smjernice, spominjući koncept uobičajenog boravišta ostavitelja ili okolnost da ostavitelj posjeduje nekretninu u određenoj državi ili činjenicu da je državljanin neke države kao tipične elemente na kojima se može utemeljiti međunarodno obilježje predmeta. No treba imati na umu da je riječ o promjenjivim kategorijama.

64 Primjerice, Općinski sud u Vukovaru, stalna služba Županja O-2543/15. U ovom predmetu javni je bilježnik otvorio ostavinski postupak po primitku smrtovnice od Općinskog suda u Vukovaru, stalna služba u Županji. Javni bilježnik provodio je postupak na temelju dostupnih mu informacija prema kojima je ostavitelj umro u Njemačkoj, gdje se pretpostavilo da je živio sa suprugom kao jedinom nasljednicom supruga, a da je iza njega ostala imovina u RH. Tijekom postupka javni je bilježnik pokušao uspostaviti kontakt sa suprugom ostavitelja, ali nije uspio. Unatoč nemogućnosti da pravilno utvrdi okolnosti, javni je bilježnik proveo postupak. Utvrdio je nadležnost, unatoč tome što je posljednje uobičajeno boravište ostavitelja vjerojatno bilo u Njemačkoj. Moguće je da je čak došlo do litispendencije (osobito ako je u Njemačkoj pokrenut postupak za odlučivanje o imovini koja se ondje nalazila), no s obzirom na pasivnost supruge ostavitelja, javni bilježnik nije tu okolnost mogao utvrditi.

pravo umjesto Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju. Za pretpostaviti je da je to posljedica dugogodišnjeg postupanja prema Zakonu o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima⁶⁵ (dalje: ZRSZ) prema kojemu je hrvatski sud imao isključivu nadležnost odlučivati o nepokretnoj imovini hrvatskih državljana (arg ex čl. 71. st. 1. ZRSZ-a). Isto tako, ako je riječ o ostavitelju koji je državljanin treće države i u trenutku smrti nema domicil niti državljanstvo države članice, ali ima uobičajeno boravište, javni bilježnici mogu propustiti prepoznati da je Uredba 650/2012. o nasljeđivanju primjenjiva. U tom slučaju, umjesto uobičajenog boravišta, državljanstvo i mjesto gdje se nekretnina nalazi ostaju relevantni kriteriji na kojima se temelji utvrđivanje nadležnosti.⁶⁶ Za očekivati je da od stupanja na snagu novog Zakona o međunarodnom privatnom pravu⁶⁷ (dalje: ZMPP-u) koji jasno upućuje na primjenu Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, ovakve situacije više ne bi trebale predstavljati izazov u postupanju za javne bilježnike. ⁶⁸ Isto tako, premda ZMPP-u ne definira pojam uobičajenog boravišta, donosi smjernice koje bi trebale koristiti nadležnim tijelima kako bi lakše utvrdili elemente relevantne za prepoznavanje uobičajenog boravišta.

Takoder, potrebno je upozoriti na određenu praksu u primjeni, odnosno izostanku primjene Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju od strane nadležnih tijela drugih država članica. U nekoliko je slučajeva tako javni bilježnik nadležan sukladno odredbi čl. 4. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju (uobičajeno boravište ostavitelja u trenutku smrti) nakon započinjanja postupka utvrdio da je dio postupka već proveden pred tijelom druge države članice, ali da je u tom postupku odlučeno isključivo o imovini koja se nalazi u toj državi članici.⁶⁹ Za ostalu imovinu nasljednici su upućeni da

postupak pokrenu pred nadležnim tijelom druge države članice (ovdje RH). Takvo je postupanje evidentno protivno režimu Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju koja predviđa jedinstvo ostavine. Naime, tijelo koje je nadležno provoditi postupak (ovdje hrvatski javni bilježnik) ima ovlast odlučiti o cjelokupnoj imovini ostavitelja, neovisno gdje se ona nalazi.⁷⁰ Zabilježen je i slučaj gdje je hrvatski javni bilježnik utvrdio nadležnost prema odredbi čl. 4. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, no odlučio samo o imovini koja se nalazi u RH. Za sredstva na bankovnom računu u inozemstvu javni je bilježnik uputio nasljednike da pokrenu postupak u inozemstvu. Nadležno tijelo druge države članice uputilo je nasljednike da ponovno pokrenu postupak u RH te zatraže od javnog bilježnika izdavanje europske potvrde o nasljeđivanju (dalje: EPN).⁷¹

Za pravilnu primjenu Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju osobito je značajno da je za nadležna tijela pojam uobičajenoga boravišta jasan, nedvojbjen i jednostavno odrediv. Ipak, istraživanje prakse sugerira da je ispravan zaključak iznesen u pravnoj teoriji, da pojam nije dovoljno jasan i određen.⁷² Iz konzultacija provedenih s hrvatskim javnim bilježnicima tako proizlazi da iz okolnosti pojedinih predmeta nije uvijek jednostavno odrediti ili prepoznati uobičajeno boravište ostavitelja u trenutku smrti^{73,74}. Kako su upozorili pravni teoretičari, u situacijama gdje nasljednici aktivno sudjeluju u postupku moguće je zatražiti dopunu zapisnika u odnosu na naknadne informacije koje služe određivanju uobičajenog boravišta^{75,76}. No za pravne praktičare u RH nenaviknute na primjenu tih koncepata bit će potrebno određeno vrijeme te dostatna potpora u edukaciji kako bi se prilagodili.

Uz pitanje određivanja nadležnosti povezana je i problematika postupovnog manevriranja ili *forum shoppinga*. Razlozi zbog kojih su nasljednici zainteresirani

65 Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (NN 53/91., 88/01.).

66 Primjerice, u slučaju državljanina treće države, a koji je umro u drugoj državi članici, javni je bilježnik prilikom utvrđivanja nadležnosti isključivo uzeo u obzir postojanje nekretnine u RH. Imajući u vidu prethodnu praksu (primjenu ZRSZ-a) propustio je uočiti da je posljednje uobičajeno boravište toga ostavitelja bilo u drugoj državi članici, i da tijelo te države članice ima nadležnost sukladno odredbi čl. 4. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju. Čak i u slučaju odabira mjerodavnog prava prema odredbi čl. 5. st. 1. u vezi s odredbom čl. 22. Uredbe o nasljeđivanju, to ne bi moglo biti hrvatsko pravo, pa tako ne bi došao u obzir ni sporazum o nadležnosti po kojemu bi bio nadležan hrvatski javni bilježnik.

67 Zakon o međunarodnom privatnom pravu (NN 101/17.).

68 Čl. 5. ZMPP-u. U smislu ovoga Zakona, uobičajeno boravište je mjesto u kojemu fizička osoba pretežno živi bez obzira na to je li njezin boravak ili nastanjenje u tom mjestu registriran ili dopušten. Pri utvrđivanju uobičajenog boravišta valja osobito uzeti u obzir okolnosti osobne ili poslovne prirode koje ukazuju na trajne veze osobe s tim mjestom ili njezinu namjeru da takve veze uspostavi.

69 U ovom je kontekstu zanimljiv predmet ostaviteljice koja je imala posljednje uobičajeno boravište u RH, imovinu koja se nalazila u Republici Francuskoj i RH, a sin (jedini nasljednik) živio je u Francuskoj. Premda je iz elemenata u predmetu proizlazila nadležnost hrvatskoga javnog bilježnika prema odredbi čl. 4. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, prema napatku francuskoga javnog bilježnika sin je hrvatskom javnom bilježniku podnio zahtjev za izdavanje EPN-a u kojoj je navedena imovina u RH, kako bi francuski javni bilježnik mogao provesti postupak i rasporediti ostavinu. Hrvatski javni bilježnik upozorio je da bi to bilo protivno režimu Uredbe, prema kojoj on ima nadležnost odlučiti o ostavini u cijelosti. Stoga je odbio izdati EPN, unatoč inzistiranju francuskoga javnog bilježnika.

70 Vidi: Calvo Caravaca, Davi, Mansel (2016), str. 134.

71 Vidi više o tome: istraživanje u okviru projekta EuFams I i EuFams II koje je prije spomenuto.

72 Vidi Calvo Caravaca, Davi, Mansel (2016), str. 138. Vidi još: Dutta, A. (2013) Novo međunarodno nasljedno pravo Evropske unije - prvo čitanje Uredbe o nasljednom pravu, Nova pravna revija, 9(2013)10. Kränzle, M., Heimat als Rechtsbegriff? Eine Untersuchung zu Domicile und gewöhnlichem Aufenthalt im Lichte der EU Erbrechtsverordnung, Tübingen, Mohr Siebeck, 2014., str. 271. Poretti (2016), str. 567.

73 The discussion was lead during an event prepared in the framework of EuFams project. See Župan, M.; Drventić, M., Report on the Croatian good practices: Croatian exchange seminar, Osijek, 13-14 October, 2016.

74 EuFams Final Report, str. 126.-128. Pravni teoretičari su podsjetili na mogućnost oslanjanja na Recitale 23. i 24. Preambule kao i na nekoliko dodatnih smjernica prilikom određivanja uobičajenog boravišta u postupcima nasljeđivanja s prekograničnim obilježjem. Primjerice, u slučajevima kada je riječ o hrvatskim državljanima, povratnicima iz inozemstva, gdje su dugo godina živjeli i radili; osobama koje su se zbog niže cijene smještaja i brige za starije osobe odlučili preseliti u RH iz drugih država članica; ili osobama koje dio godine žive u RH (ljetni dio godine), a dio u drugoj državi članici (ostatak godine). Pojasnili su da u nekim slučajevima i razdoblje od pet godina boravka u nekoj državi članici ne mora nužno rezultirati u stjecanju uobičajenog boravišta. Društvena integracija i poznavanje jezika su značajni elementi za njegovo stjecanje (mjesto gdje osoba odlazi liječniku, gdje prima mirovinu, ima otvoren račun u banci).

75 Vidi: Župan, M., Drventić, M. Report on the Croatian good practices: Croatian exchange seminar, 2016., str. 6.

76 Vidi Calvo Caravaca, Davi, Mansel (2016), str. 140.

za odabir tijela određene države članice kao nadležnog tijela najčešće se kriju u određenim prednostima bilo postupovne ili materijalne naravi u okviru zakonodavstva te države članice.⁷⁷ Tako bi poticaj za odabir hrvatskoga javnog bilježnika kao nadležnog tijela zasigurno bili niži troškovi postupanja ili porezni sustav koji je za nasljednike povoljniji od onih drugih država članica.⁷⁸ Razlog se može pronaći i u nekim restriktivnim praksama nadležnih tijela pojedinih država članica. Tako je slovenski sud nadležan za odlučivanje sukladno odredbi čl. 4. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju odbio uvrstiti u ostavinu i odlučiti o njezinoj raspodjeli nekretninu koja se nalazi u RH, za koju su nasljednici imali posjedovne listove (umjesto izvataka iz zemljišnih knjiga). S obzirom na to da je slovenski sud odbio postupiti, nasljednici su se obratili javnom bilježniku u RH kako bi proveli ostavinski postupak za taj dio imovine.⁷⁹

Potrebno je upozoriti na dobru praksu uspostavljenu u hrvatskom pravnom sustavu vezano uz odredbu čl. 12. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju. Budući da RH graniči s trećim državama (Bosna i Hercegovina, Republika Srbija), hrvatski javni bilježnici redovito kao tijelo nadležno sukladno odredbi čl. 4. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju u poziciji su odlučivati i o dijelu imovine koji se nalazi u nekoj od tih država. No kako je sukladno pravilima međunarodnoga privatnog prava tih država sud države gdje se nekretnina nalazi isključivo nadležan za odlučivanje o nekretnini, odluka hrvatskoga javnog bilježnika neće se priznati i izvršiti. Zbog tog se razloga hrvatski javni bilježnici u takvim predmetima pozivaju na odredbu čl. 12. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju o ograničenju postupka koja ostavlja mogućnost da nadležno tijelo odluči da neće odlučiti o dijelu imovine koji se nalazi u trećoj državi.

Čini se da još uvijek postoje određene dvojbe vezano uz svrhu EPN-a i način njegova izdavanja u pojedinim državama članicama. Česta je pojava da se nasljednici u posjedu EPN-a koji je izdalo nadležno tijelo druge države članice (najčešće je riječ o Saveznoj Republici Njemačkoj, Republici Austriji...)⁸⁰, a uz pomoć koje bi se trebali uknjižiti kao vlasnici na određenu nekretninu u RH sukladno odredbi čl. 69. st. 5. Uredbi 650/2012. o nasljeđivanju, zbog poteškoća pri uknjižbi obraćaju za pomoć odvjetnicima, a oni potom javnim bilježnicima u RH. Problem najčešće proizlazi iz činjenice da nadležna tijela pojedinih država članica, postupajući sukladno vlastitim nacionalnim pravilima i zanemarujući ne samo uputu navedenu u obrascu

za izdavanje EPN-a, nego i smisao njegova izdavanja i korištenja, prilikom izdavanja EPN-a ne navode informacije potrebne za uknjižbu nekretnine u zemljišnu knjigu u RH.⁸¹ U namjeri da strankama pomognu s uknjižbom, hrvatski javni bilježnici ulažu dodatne napore kako bi korigirali imperfektni EPN i učinili ga podobnim kako bi se na temelju njega izvršila uknjižba.⁸² Isto tako, zabilježeno je da su pojedini sudovi u RH, zbog učestalosti prakse izdavanja EPN-a u SR Njemačkoj i Republici Austriji bez opisa nekretnine (koje su nadležna tijela tih država članica odbila dopuniti odnosno ispraviti) započela provedbu tako izdanih potvrda.

Istodobno, hrvatske bi javne bilježnike trebalo pohvaliti za veoma brzu prilagodbu izdavanju EPN-a, do sada nepoznatog instrumenta u hrvatskoj pravnoj praksi. U RH već je izdan zamjetan broj, a ozbiljan pristup njihovu izdavanju vidljiv je u poduzimanju radnji kojima se osigurava da prava svih nasljednika prilikom izdavanja EPN-a budu zaštićena.⁸³

Ovdje opisana praksa postupanja nadležnih tijela pojedinih država članica vezano uz izdavanje nepotpunog EPN-a nije problematična isključivo u kontekstu

81 Provedbena Uredba Komisije (EU) br. 1329/2014. od 9. prosinca 2014. o uspostavi obrazaca iz Uredbe (EU) br. 650/2012. Europskog parlamenta i Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvatanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, Službeni list L 359, 16. 12. 2014., str. 30.-84.

82 U nastavku su detalji predmeta koji su autoru ustupljeni ljubaznošću javnog bilježnika D.K. iz Pule koji je postupao u konkretnom predmetu. 1.) Nadležni Sud u Münchenu (SR Njemačka) izdao je na zahtjev oporučnoga, univerzalnog nasljednika g. T., EPN, potvrđujući da je on jedini nasljednik cjelokupne ostavine svoje pok. supruge gde T.; 2.) g. T. se obraća odvjetničkom uredu koji dostavlja zahtjev za uknjižbu temeljeći ga na EPN-u kao i na izvadcima iz zemljišnih knjiga iz kojih je razvidno da je oporučiteljica i dalje upisana kao vlasnica nekretnina u RH. Zemljišnoknjižni odjel odbija zahtjev za uknjižbu iz razloga navedenih u Rješenju posl. broj Z-14304/18 ; 3.) Prigovor kojega podnose pravni zastupnici g. T. odbijen je Rješenjem OS u Puli, iz razloga navedenih u tom rješenju; 4.) Pok. gda T. preminula je 15. 10. 2016., a g. T. još uvijek nije upisao svoja zemljišnoknjižna prava u RH. Nakon pretihodnog obraćanja hrvatskom javnom bilježniku i obavljenih konzultacija, na zahtjev g. T. dana 14. 6. 2019. javni bilježnik sastavio je Zapisnik o posvjedočenju činjenica koji je - pozivom na EPN, na tada aktualno zemljišnoknjižno stanje, kao i na Izjave g. T. dane na taj zapisnik, za cilj imao "popraviti" ("zakrpati") nepotpuni EPN njemačkog suda i time omogućiti upis naslijedenih vlasničkih prava g. T. u hrvatskom Registru nekretnina; 5.) Zemljišnoknjižni odjel OS-a u Puli već 17. 6. 2019., postupajući temeljem EPN-a, javnobilježničkog Zapisnika o posvjedočenju i zahtjeva za uknjižbu, donosi Rješenje posl. broj Z-9215/2019. kojim dopušta uknjižbu predmetnih nekretnina na ime i vlasništvo nasljednika g. T.; 6.) Kod svega navedenog valja dodati da je motivacija g. T. da uknjiži njemu pripadajuće zakonsko pravo vlasništva bila tim jača jer je njegova pok. supruga za života zaključila ugovor o kupoprodaji dijela predmetnih nekretnina, da je kupac (državljanin Austrije) iz toga pravnog posla u cijelosti ispunio svoju obvezu plaćanja kupovnine, ali nije nikada pokrenuo zemljišnoknjižni postupak uknjižbe na svoje ime i vlasništvo, pa da je slijedom toga taj pravni posao mogao dovršiti jedino g. T. kao uknjiženi nasljednik, izdavanjem tabularne isprave koja zajedno s Ugovorom o kupoprodaji predstavlja osnovu za upis prava vlasništva na ime kupca.

83 Tako se vodi računa da se prilikom izdavanja EPN-a sve nasljednike poziva na ročište za izdavanje EPN-a, a u tu svrhu pojedini javni bilježnici izradili su posebne obrasce za poziv na ročište. Također, čak i ako se nakon isteka razdoblja u kojemu vrijede ovjerene preslike EPN-a podnese zahtjev za ponovnim izdavanjem ovjerene preslike EPN-a, sve nasljednike ponovno se o tome obavještava i poziva na ročište.

77 Ibid., str. 143.

78 Vidi više o tome: Pavlinić, E., Kalamiza, A., Oporuka-(ne)samostalna raspolaganja, Paragraf, 3(2019)1, str. 42.-43. Obiteljska ostavština na udaru države: Gdje se u Europi plaća najveći porez?, dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/incoming/obiteljska-ostavstina-udaru-drzave-gdje-se-u-europi-placa-najveci-porez/381451/> (pristupljeno 16. 7. 2019.).

79 U konkretnom predmetu odvjetnik nasljednika je pokušao pokrenuti ostavinski postupak pred javnim bilježnikom u RH, premda je posljednje uobičajeno boravište ostaviteljice bilo u Republici Sloveniji, a postupak je ondje već bio pokrenut. Razlog zbog kojega su nasljednici bili zainteresirani za pokretanje postupka u RH leži u činjenici da je dio nekretnina u RH bio u izvanknjižnom vlasništvu te su iza ostaviteljice ostali posjedovni listovi, na temelju kojih je slovenski sud odbio postupati.

80 Vidi više o tome *infra*.

primjene hrvatskoga zemljišnoknjižnog prava. Očekivano, s obzirom na bliske pravno povijesne tijekove u razvoju pravnoga uređenja istovjetan je problem zapažen i u Republici Austriji, Republici Češkoj i susjednoj Republici Mađarskoj. U okviru predmeta prezentiranih detaljno u nastavku, Sud pravde EU-a još nije razmatrao je li takva praksa pojedinih nacionalnih tijela protivna odredbama Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, no zbog učestalosti njezine pojave očekuje se da bi se to trebalo dogoditi uskoro. U međuvremenu, raspravi o utemeljenosti takvog postupanja tijela pojedinih država članica, ali i dalekovidnosti rješenja koje je razvijeno u praksi hrvatskih javnih bilježnika, može pridonijeti analiza odluka viših sudova Savezne Republike Njemačke i Vrhovnog suda Republike Austrije s tim u vezi. Svakako, u ocjeni postupanja hrvatskih javnih bilježnika relevantan je i širi kontekst tumačenja Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju kojega pruža judikatura Suda pravde EU-a.

3. ODLUKE JAVNIH BILJEŽNIKA U JUDIKATURI SUDA PRAVDE EU-a – NEKE DVOJBE I PITANJA U PRIMJENI UREDBE 650/2012. O NASLJEĐIVANJU

3.1. Predmet *Matoušková*

U svjetlu razmjerno nove judikature Suda pravde EU-a u vezi s odlukama javnih bilježnika i drugih nadležnih tijela u predmetima nasljeđivanja s prekograničnim obilježjem dostatno je tek usputno se osvrnuti na prvi predmet Suda pravde EU-a vezano uz primjenu Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, predmet C-404/14 *Matoušková v. Republika Češka*^{84, 85} U tom je predmetu Sudu pravde EU-a postavljeno pitanje treba li se Uredba Brisel II *bis* tumačiti na način da je odobrenje sporazuma o raspodjeli nasljedstva koji za račun malodobnih potomaka sklopi skrbnik mjera koja se odnosi na izvršavanje roditeljske odgovornosti u smislu članka 1. st. 1. t. (b) Uredbe Brisel II *bis*, koja stoga potpada pod njezino područje primjene ili je takav postupak mjera koja se odnosi na nasljeđivanje u smislu članka 1. st. 3. t. (f) Uredbe Brisel II *bis*, isključena iz njezina područja primjene, odnosno ulazi u područje primjene Uredbe br. 650/2012. o nasljeđivanju.

Ova odluka ilustrira poteškoće koje se mogu pojaviti u pogledu razgraničenja prilikom primjene instrumenta kod kojih se pojmovi međusobno nadopunjuju, kao što je to slučaj kod Uredbe 2201/2003. i Uredbe br. 650/2012. o nasljeđivanju. Premda je podjednako, u odnosu na svaku od uredbi postojao naočigled nedvojben argument koji je uklanjao mogućnost njezine primjene, kao što je nezavisna odvjetnica Kokott u svome mišljenju pokazala, prije donošenja krajnjeg zaključka potrebna je detaljnija analiza. Tako se u od-

nosu na primjenu Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju dade opravdano zaključiti da u trenutku vođenja češkog postupka u pogledu kojega je postavljen zahtjev za prethodnu odluku ona nije bila u primjeni, budući da se u državama članicama primjenjuje tek od 17. kolovoza 2015. Podjednako, u odnosu na Uredbu 2201/2003. stoji primjedba da je iz područja njezine primjene odredbom čl. 1. st. 3. t. (f) izuzeto nasljeđivanje. No kao što to nezavisna odvjetnica Kokott zaključuje, iako se Uredba 650/2012. o nasljeđivanju vremenski još ne može primijeniti na češki glavni postupak, ipak se prema njezinu materijalnom području primjene može izvesti zaključak o tome koji je opseg zakonodavac pridao kriteriju isključivanja „nasljeđivanja“ u Uredbi 2201/2003. Istodobno, iz materijalnog područja primjene Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, u skladu s njezinim čl. 1. st. 2. t. (b), izuzeta je „pravna sposobnost fizičkih osoba“, dakle upravo ona područja prava o kojima se radi u glavnom postupku u kojem je riječ o posebnom skrbništvu maloljetnika i sudskom odobrenju sporazuma koji je zaključio njihov posebni skrbnik, pa se ne može tumačiti na način da se protivi primjeni Uredbe 2201/2003. i restriktivnom tumačenju isključenosti „nasljeđivanja“ u smislu čl. 1. st. 3. t. (f).⁸⁶

Jedan je aspekt mišljenja koje je u ovome predmetu dala nezavisna odvjetnica Kokott vrijedan pozornosti u kontekstu postupanja hrvatskih javnih bilježnika u primjeni Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju. Riječ je o prirodni postupak koji može dovesti u pitanje dopuštenost zahtjeva što ga Sudu pravde EU-a upućuje javni bilježnik koji postupuje u ostavinskom postupku. Naime, postupak u čijem se okviru pojavilo pitanje radi kojega je upućen zahtjev za prethodnu odluku je ostavinski postupak koji se prema češkom pravu vodi prema pravilima izvanparničnog postupka. Premda se prema shvaćanju nezavisne odvjetnice Kokott radi o tzv. postupku „dobrovoljne nadležnosti“, okolnost da se zbog odbijanja Općinskog suda u Brnu (Městský soud v Brně) da se proglasi nenadležnim i odbijanja upućivanja predmeta Vrhovnom sudu (Nejvyššíjém soudu) pojavio spor u postupku opravdava donošenje odluke o dopuštenosti zahtjeva za prethodnu odluku koji je upućen.⁸⁷ Stoga bi, *argumentum per analogiam* trebalo zaključiti da bi i zahtjev za prethodnu odluku hrvatskoga javnog bilježnika, ovlaštenog da vodi ostavinski postupak koji je sukladno odredbi čl. 175. ZN-a predviđen kao izvanparnični, nesporni odnosno postupak tzv. „dobrovoljne sudbenosti“⁸⁸ (*jurisdictio non contentiosa*) također bio dopušten, ako bi bio upućen u situaciji u kojoj zahtjevu javnoga bilježnika nije udovoljeno te je u pogledu toga nastao spor u postupku.

3.2. Predmet *Kubicka*

86 Mišljenje NO Kokott, t. 38.-45.

87 Usporedi Mišljenje nezavisne odvjetnice Juliene Kokott od 25. lipnja 2015. u predmetu C404/14 *Matoušková v. Republika Češka*, ECLI:EU:C:2015:428, t. 25.-27.

88 O pojmu dobrovoljne sudbenosti, vidi: Triva, S. i Dika, M., *Gradansko parnično procesno pravo*, Zagreb, Narodne novine, 2004., str. 53. Usporedi: Maganić, A. i dr., *Izvanparnično pravo: s komentarom, primjerima obrazaca za praktičnu primjenu, sudskom praksom, bilješkama i zbirkom propisa*, Zagreb, Vizura, 2015., 53.-91.

84 Predmet C-404/14 *Matoušková v. Republika Češka* ECLI:EU:C:2015:653.

85 Za detaljniju analizu predmeta C-404/14 *Matoušková v. Republika Češka*, vidi: Poretti (2016), str. 561.-587. Ovdje je preuzet tek dio rasprave (u nastavku).

Od početka primjene Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju 17. listopada 2015. Sud pravde EU-a je do danas imao priliku triput odlučiti u postupku u povodu zahtjeva za prethodnu odluku u pogledu tumačenja odredaba te Uredbe. Po prvi je put Sud pravde EU-a, u predmetu *Kubiccka* preispitivao treba li članak 1. stavak 2. točku (k), članak 1. stavak 2. točku (l) ili članak 31. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju tumačiti tako da oni dopuštaju odbijanje priznanja stvarnopravnih učinaka vindikacijskog legata (legatum per vindicationem), koji je predviđen propisima o nasljeđivanju, ako se taj legat odnosi na pravo vlasništva na nekretnini koja se nalazi u državi članici čije pravo ne poznaje institut legata s izravnim stvarnopravnim učinkom?

Najprije je u kontekstu ovog predmeta pojašnjeno je li zahtjev hipotetski, ako je riječ o sastavljanju oporuke ostaviteljice koja još nije preminula tako da spor još nije nastao, a njemačkom tijelu nadležnom za vođenje zemljišnih knjiga još nije podnesen zahtjev u vezi s tom nekretninom. S obzirom na mogućnost da se pred javnim bilježnicima drugih država članica, uključujući hrvatske javne bilježnike, pojavi slično sporno pitanje, značajno je da je Sud pravde EU-a nedvojbeno zaključio, kako to proizlazi iz uvodne izjave 7., da je cilj Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju omogućiti građanima da svoje nasljeđivanje organiziraju unaprijed. Slijedom toga, ne može se smatrati da je upućeno pitanje hipotetsko samo zbog okolnosti da u glavnom postupku nasljedstvo još nije otvoreno.⁸⁹

Sud pravde EU-a podsjetio je kako je za uklanjanje prepreka slobodnom kretanju osoba koje žele ostvariti svoja prava u kontekstu nasljeđivanja koje ima prekogranične implikacije, između ostalog, značajno načelo jedinstva nasljednog prava. U tom kontekstu, priznati da se na temelju članka 1. st. 2. t. (l) Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju iz područja njezine primjene može isključiti stjecanje vlasništva na imovini vindikacijskim legatom dovelo bi do fragmentacije nasljeđivanja, što je nespojivo s odredbom čl. 23. te uredbe i njezinim ciljevima. Nadalje, pravo ostaviteljice da oporukom predvidi vindikacijski legat nije protivno ni čl. 69. st. 2. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, jer izdavanje EPN-a ne priječi da se za osobu koja je u potvrdi navedena kao legatar predmnijeva da ima ondje naveden status i prava, bez ikakvih uvjeta i/ili ograničenja vezanih za ta prava, osim onih navedenih u potvrdi.⁹⁰ Konačno, stvarno pravo koje je A. Kubiccka pokušala prenijeti vindikacijskim legatom je pravo vlasništva na njezinu suvlasničkom dijelu nekretnine koja se nalazi u Njemačkoj. Nije sporno da njemačko pravo poznaje pravo vlasništva koje, slijedom navedenog, pripada legataru u skladu s poljskim pravom. Slijedom toga, ako je stvarno pravo koje se prenosi vindikacijskim legatom pravo vlasništva koje je priznato u njemačkom pravu, nije potrebno provesti prilagodbu iz čl. 31. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju.⁹¹ Na svemu navedenom, Sud pravde EU-a utemeljio je konačni zaključak da čl. 1. st. 2. t. (k) i (l) kao i čl. 31.

Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju treba tumačiti na način da im se protivi odbijanje tijela države članice da prizna stvarnopravne učinke vindikacijskog legata, koji poznaje pravo mjerodavno za nasljeđivanje koje je oporučitelj izabrao u skladu s čl. 22. st. 1. iste Uredbe, ako se to odbijanje temelji na činjenici da se taj legat odnosi na pravo vlasništva na nekretnini koja se nalazi u toj državi članici čije zakonodavstvo ne poznaje institut legata s izravnim stvarnopravnim učinkom na dan otvaranja nasljedstva.

3.3. Predmet *Mahnkopf*

Za hrvatske će javne bilježnike u kontekstu zahtjeva koji im se u praksi postupanja prema Uredbi 650/2012. o nasljeđivanju postavljaju zasigurno biti značajna odluka Suda pravde EU-a u predmetu *Mahnkopf*. Riječ je tumačenju čl. 1. st. 1., čl. 67. st. 1. i čl. 68. t. (l) Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju u vezi zahtjeva za uspostavu EPN-a koji je podnijela Doris Margret Lisette Mahnkopf nakon smrti svojeg supruga u svezi s nasljeđivanjem potonjeg. Naime, izdavanje EPN-a često je u praksi hrvatskih javnih bilježnika. Još značajnije, zbog trendova višedesetljetnih iseljavanja hrvatskih građana u SR Njemačku, izgledno je da će javni bilježnici kao nadležno tijelo u pojedinim postupcima nasljeđivanja s prekograničnim obilježjem tumačiti i primjenjivati odredbe njemačkog prava kao mjerodavnog (uključujući i onu koja predviđa diobu bračne stečevine na paušalnoj osnovi uvećanjem nasljednog dijela preživjeloga bračnog druga).

U kontekstu ovoga predmeta problematičnom se pokazala odredba čl. 1371. st. 1. BGBa, prema kojoj se u slučaju prestanka režima zajednice bračne imovine (*Zugewinngemeinschaft*), zakonski dio preživjeloga bračnog druga prilikom diobe bračne stečevine uvećava za još jednu četvrtinu. Naime, ako se pode od recitala 11. i 12. Preambule Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, proizlazi da se ona ne bi trebala primjenjivati na područja građanskog prava osim nasljeđivanja, a osobito na pitanja koja se odnose na režime bračne stečevine, uključujući bračne ugovore koji su poznati u nekim pravnim sustavima, utoliko što se takvi ugovori ne bave pitanjima nasljeđivanja. Međutim, Sud pravde EU-a ovdje se priklonio shvaćanju nezavisnog odvjetnika Szpunara da se čl. 1371. st. 1. BGBa ne odnosi na podjelu imovine između bračnih drugova, nego na pravo preživjeloga bračnog druga na imovinu koja je već dio ostavine. U tim okolnostima očito je da glavni cilj te odredbe nije podjela imovine ili prestanak režima bračne stečevine, nego određivanje visine nasljednog dijela koji pripada preživjelom bračnom drugu u odnosu na druge nasljednike. Takva se odredba stoga ponajprije odnosi na nasljeđivanje ostavine umrloga bračnog druga, a ne na režim bračne stečevine. Slijedom toga, pravilo nacionalnog prava, poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, odnosi se na nasljedne stvari za potrebe Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju.⁹²

S obzirom na to da je od 19. siječnja 2019. u primjeni Uredba 2016/1103., zanimljiv je i aspekt od-

89 Tako, predmet *Kubiccka*, presuda, t. 37. i 38.

90 Tako, predmet *Kubiccka*, presuda, t. 60.

91 Tako, predmet *Kubiccka*, presuda, t. 64.

92 Predmet *Mahnkopf*, mišljenje NO Szpunar, t. 78. i 93.

luke koji razgraničava njezino područje primjene od onoga Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju. Sud pravde EU-a tako je pojasnio da neovisno što je Uredba 2016/1103, donesena s ciljem da, u skladu sa svojom uvodnom izjavom 18., obuhvati sve građanskopravne aspekte režima bračne stečevine, kako svakodnevno upravljanje bračnom imovinom, tako i prestanak tog režima, a osobito kao rezultat rastave para ili smrti jednog bračnog druga, ona ipak iz svojeg područja primjene izričito isključuje, u skladu sa svojim čl. 1. st. 2. t. (d), „nasljeđivanje ostavine umrlog bračnog druga”.⁹³ Kako je Sud pravde EU-a stajališta da sukladno odredbi čl. 1371. st. 1. BGBa, sporni dio pripada preživjelom bračnom drugu kao dio povezan s nasljednim pravom, dopušten je unos podataka o tom nasljednom dijelu u Europsku potvrdu o nasljeđivanju sa svim učincima opisanim u čl. 69. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju.⁹⁴

Zbog svega toga Sud pravde EU-a zaključio je da čl. 1. st. 1. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju treba tumačiti tako da u područje primjene navedene Uredbe ulazi nacionalna odredba, poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku, koja predviđa, u slučaju smrti jednog od bračnih drugova, diobu bračne stečevine na paušalnoj osnovi, uvećanjem nasljednog dijela preživjeloga bračnog druga.

3.4. Predmet *Oberle*

Već je NO *Szpunar* u svome mišljenju upozorio na iznimnu složenost, a istodobno veliku praktičnu važnost presude u predmetu *Oberle* (osobito u usporedbi s ograničenim dosegom tumačenja danog u predmetu *Mahnkopf*). Dok je u predmetu *Mahnkopf* riječ o tumačenju određene odredbe njemačkog prava koja može imati tek ograničen utjecaj na judikaturu javnih bilježnika, ovdje je pak riječ o rješavanju pitanja koje bi moglo biti važno za sve države članice u kojima je predviđena mogućnost da sudovi izdaju nacionalne potvrde o nasljeđivanju. Dvojbe suda koji je uputio zahtjev u ovom se predmetu tiču odnosa između Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju i nacionalnih propisa o nasljeđivanju. Konkretno, Kammergericht Berlin (Visoki zemaljski sud u Berlinu, Njemačka) želio je utvrditi je li čl. 4. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju također određena nadležnost u postupcima izdavanja nacionalnih potvrda o nasljeđivanju. To bi značilo da države članice ne mogu donijeti pravila kojima se nacionalna nadležnost određuje na drukčiji način od onog koji je predviđen tom Uredbom.⁹⁵

Sporno je pitanje otvoreno zbog okolnosti da je u 2016. godini tribunal d'instance de SaintAvald (Prvostupanski sud u SaintAvaldu, Francuska) izdao nacionalnu potvrdu o nasljeđivanju kojom se utvrđuju nasljednici iza gospodina Oberlea. Jedan je od nasljednika potom zatražio pred Amtsgerichtom Schöneberg (Općinski sud u Schönebergu) izdavanje potvrde o nasljeđivanju ograničene samo na ostavinu koja se nalazi u Njemačkoj, na temelju

francuskog prava.⁹⁶ Međutim, taj se sud proglasio nenadležnim za izdavanje nacionalne potvrde o nasljeđivanju na temelju čl. 15. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, ocijenivši da se odredbe čl. 105. i čl. 343. st. 3. FamFGa ne mogu primjenjivati za utvrđivanje međunarodne nadležnosti, a da se time ne povrijedi čl. 4. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, na temelju kojeg sudovi države članice u kojoj je umrli imao svoje zadnje uobičajeno boravište imaju nadležnost odlučivati o nasljeđivanju u cijelosti.⁹⁷ Jedan od nasljednika podnio je protiv te odluke žalbu sudu Kammergerichtu Berlin (Visoki zemaljski sud u Berlinu, Njemačka), koji je smatrao da je Amtsgericht Schöneberg (Općinski sud u Schönebergu) međunarodno nadležan za izdavanje potvrde o nasljeđivanju ograničenog opsega, s obzirom na to da se ostavina nalazi na njemačkom državnom području, u skladu s uvjetom iz čl. 343. st. 3. FamFGa.⁹⁸

Detaljna analiza, koja je uzela u obzir i mišljenje nezavisnog odvjetnika Szpunara, dovela je Sud pravde EU-a do zaključka da bi ostvarenje ciljeva koji se žele postići Uredbom 650/2012. o nasljeđivanju bilo ugroženo ako bi, u ovoj i sličnim situacijama, odredbe poglavlja II. te uredbe, a posebno njezin čl. 4., trebalo tumačiti tako da ne određuju međunarodnu nadležnost sudova država članica u vezi s postupcima izdavanja nacionalnih potvrda o nasljeđivanju. Među argumentima, koje pritom smatramo najrelevantnijima, treba izdvojiti okolnost da se na EPN primjenjuje autonomni pravni sustav uspostavljen Uredbom. U tom kontekstu čl. 64. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju ima za cilj pojasniti da su i sudovi i određena druga tijela nadležni za izdavanje takve potvrde o nasljeđivanju. Pritom, iz odredaba čl. 4., 7., 10. i 11. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju proizlazi tijelo koje države članice će biti nadležno za njezino izdavanje.⁹⁹ S obzirom na to da korištenje EPN-a nije obvezno te da ona ne zamjenjuje nacionalne potvrde o nasljeđivanju, čl. 64. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju ne može se tumačiti tako da su nacionalne potvrde o nasljeđivanju izuzete iz područja primjene pravila o nadležnosti iz čl. 4. te uredbe.¹⁰⁰

Zanimljivo je da je u ovom predmetu Amtsgericht Schöneberg (Općinski sud u Schönebergu) kao prvostupanski sud ispravno zaključio da nije nadležan. No Kammergericht Berlin (Visoki zemaljski sud u Berlinu) je u postupku u povodu žalbe smatrao da je Amtsgericht Schöneberg (Općinski sud u Schönebergu) pogrešno zaključio da se u ovom slučaju primjenjuje pravilo iz članka 4. Uredbe br. 650/2012. Po njemu, opća nadležnost sudova države članice na čijem je državnom području umrli imao uobičajeno boravište za „odlučivanje o nasljeđivanju u cijelosti”, u smislu navedene odredbe, odnosi se samo na donošenje sudskih odluka, a nacionalne potvrde o nasljeđivanju nisu takve odluke. Potonje se naime izdaju nakon izvanparničnog postupka, a odluka o izdavanju takve potvrde sadržava samo činjenice i stoga ne može postati pravomoćna.

93 Predmet *Mahnkopf*, presuda, t. 41.

94 Predmet *Mahnkopf*, presuda, t. 42.

95 Predmet *Oberle*, presuda, t. 20.

96 Predmet *Oberle*, presuda, t. 21.

97 Predmet *Oberle*, presuda, t. 22.

98 Predmet *Oberle*, presuda, t. 24.

99 Predmet *Oberle*, presuda, t. 46.

100 Predmet *Oberle*, presuda, t. 47. i 48.

Ovo shvaćanje Kammergericht Berlin (Visoki zemaljski sud u Berlinu) vrlo dobro ilustrira poteškoće na koje su u proteklom razdoblju nailazili hrvatski javni bilježnici u postupanju u režimu Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, bilo zbog pokušaja zaobilaženja njezine primjene ili zbog pogrešnog tumačenja njezinih odredaba od strane tijela drugih država članica. Čini se da tijela pojedinih država članica favoriziraju primjenu nacionalnih potvrda o nasljeđivanju ispred EPN-a. Ovdje je podjednako riječ o francuskom i njemačkom sudu. Indikativno je da je i u predmetima hrvatskih javnih bilježnika riječ o postupanju tijela upravo iz tih dviju država članica. Takva praksa sama po sebi nije problematična, budući da EPN nema prednost pred primjenom nacionalnih potvrda o nasljeđivanju. Međutim, najčešće je uz njega vezana i primjena nacionalnih pravila međunarodnoga privatnog prava za utvrđivanje nadležnosti u konkretnom predmetu, umjesto primjene Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju. Čini se da bi to bio slučaj i u predmetu *Oberle*. Naime, ne čini se vjerojatnim da bi francuski sud kao nadležno tijelo, postupajući prema Uredbi 650/2012. o nasljeđivanju izdao nacionalnu potvrdu o nasljeđivanju isključivo za imovinu koja se nalazi u Francuskoj te zanemariivši pravilo prema kojemu je nadležan za odlučivanje o ostavini u cijelosti (arg ex čl. 4.) uputio nasljednike na ishodenje nacionalne potvrde u Njemačkoj, za imovinu koja se tamo nalazi. Na sličan je način primjerice francuski javni bilježnik uputio nasljednike da od hrvatskoga javnog bilježnika zatraži izdavanje EPN-a za dio imovine koja se nalazi u RH. Potom je, unatoč tome što je sukladno Uredbi 650/2012. o nasljeđivanju hrvatski javni bilježnik bio nadležan odlučiti o imovini u cijelosti, francuski javni bilježnik namjeravao odlučiti u predmetu (vjerojatno uz primjenu francuskih pravila međunarodnoga privatnog prava). Isto tako, kako je već prije spomenuto, njemački sudovi u predmetima u kojima se dio ostavine nalazi u RH odstupaju od primjene Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju te postupaju sukladno vlastitom nacionalnim pravilima međunarodnoga privatnog prava. U tom smislu predmet *Oberle*, osim što rješava konkretnu dvojbu u pogledu izdavanja nacionalne potvrde o nasljeđivanju u režimu Uredbe 650/2012., nosi važnu poruku o nužnosti da joj nadležna tijela svih država članica daju prednost u primjeni ispred odredaba nacionalnog prava.

3.5. Predmet *WB*

Posljednji, a ujedno i kronološki 'najsvežiji' predmet u judikaturi Suda pravde EU-a, C-658/17 *WB* tiče se pitanja je li činjenica da je izostala obavijest države članice o tome da javni bilježnici u toj državi članici izvršavaju sudske funkcije, kako je predviđena čl. 3. st. 2. podst. 2. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, odlučujuća u pogledu kvalifikacije tih bilježnika kao „sudova”. I, u slučaju niječnog odgovora, treba li čl. 3. st. 2. podst. 1. te uredbe tumačiti tako da je javni bilježnik koji sastavlja potvrdu o nasljeđivanju poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku, u skladu sa zahtjevom koji je nesporan među svim sudionicima u postupku potvrđivanja, na temelju nacionalnog propisa, „sud” u smislu te odredbe kao i, s druge strane, treba li čl. 3.

st. 1. t. (g) Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju tumačiti tako da je potvrda o nasljeđivanju, koju sastavi javni bilježnik u skladu sa zahtjevom koji je nesporan među svim sudionicima u postupku potvrđivanja, „odluka” u smislu te odredbe. Isto je tijelo zatražilo i tumačenje treba li čl. 46. st. 3. t. (b) u vezi s čl. 39. st. 2. tumačiti tako da je izdavanje ovjere odluke o nasljednoj stvari, prema obrascu iz Priloga 1. u Provedbenoj uredbi br. 1329/2014. dopušteno i u odnosu na odluke kojima se potvrđuje svojstvo nasljednika, ali koje (čak ni djelomično) ne podliježu ovrsci.

Sud pravde EU-a najprije je pojasnio pod kojim uvjetima se tijela i pravne stručnjake s nadležnošću u nasljednim stvarima, koji izvršavaju pravosudne funkcije, može kvalificirati kao „sudove”. Pri tome je uklonio pretpostavku suda koji je uputio zahtjev da je odlučna okolnost da je nacionalno tijelo navedeno u obavijesti Komisiji u skladu s čl. 79. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju.¹⁰¹ Naime, posluživši se razlikovanjem u odnosu na prijašnju judikaturu u predmetima *Zulfikarpašić* i *Pula parking* gdje je utvrdio da Uredba 805/2004. i Uredba *Brisel I bis* nemaju predviđene nikakve opće odredbe o utvrđivanju uvjeta koji moraju biti ispunjeni da bi se neko tijelo moglo smatrati sudom, Sud pravde EU-a podcrtao je da su u Uredbi 650/2012. o nasljeđivanju ti uvjeti predviđeni odredbom čl. 3. st. 2. podst. 1. Uredbe, te da ih svako tijelo koje se ima smatrati „sudom” mora ispunjavati. Vrijednim pozornosti smatramo dva pojašnjenja u vezi s ovim pitanjem koje je dao Sud pravde EU-a. Najprije, da i u slučaju sličnih pitanja u vezi s kvalifikacijom tijela ili pravnog stručnjaka s nadležnošću u nasljednim stvarima kao „suda” u smislu čl. 3. st. 2. podst. 1. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju ili dvojbi u pogledu točnosti prijave države članice, sudovi država članica mogu uputiti zahtjev za prethodnu odluku.¹⁰² Time je Sud pravde EU-a zapravo naglasio kako unatoč postavljenim uvjetima u pojedinačnim slučajevima nije uvijek moguće bez poteškoća kvalificirati neko tijelo kao „sud”. Istodobno, Sud pravde EU-a izričito je naglasio da bi bilo protivno cilju Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, ako bi s obzirom na obavijest Komisiji države članice kvalificirale kao „sud” tijela i pravne stručnjake koji izvršavaju sudske funkcije kao sudove, a da ne poštuju uvjete izričito navedene u toj odredbi.¹⁰³

Istodobno, Sud pravde EU-a utvrdio je da poljski javni bilježnici svoje ovlasti u vezi s izdavanjem potvrde o nasljeđivanju obavljaju na suglasan zahtjev zainteresiranih strana, ne zahvaćajući ovlasti suda u slučaju nepostojanja sporazuma među strankama, nego isključivo provjeravajući jesu li poštovani zakonski uvjeti za izdavanje potvrde o nasljeđivanju. U tom smislu, sukladno odredbi čl. 3. st. 2. podst. 1. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, javni bilježnik koji sastavlja akt u skladu sa zahtjevom koji je nesporan među svim strankama u postupku potvrđivanja nije „sud” u smislu te odredbe i, slijedom navedenog, čl. 3. st. 1. t. (g) te uredbe treba tumačiti na način da takav akt

¹⁰¹ Vidi u tom smislu predmet C517/16 *Czerwiński*, EU:C:2018:350, t. 31.

¹⁰² Predmet *WB*, presuda, t. 45.

¹⁰³ Predmet *WB*, presuda, t. 46.

nije „odlučka“ u smislu te odredbe. Međutim, tako sastavljena potvrda o nasljeđivanju ispunjava uvjete iz čl. 3. st. 1. t. (i) Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju. Ona je stoga vjerodostojna isprava, čija se preslika može izdati zajedno s obrascem iz čl. 59. st. 1. podst. 2. te uredbe, koji odgovara onom koji se nalazi u Prilogu 2. Provedbenoj uredbi br. 1329/2014.¹⁰⁴

Iz provedene analize može se zaključiti da je zakonodavac EU-a prilikom oblikovanja Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju odabrao sofisticiraniji pristup u odnosu na prijašnju generaciju uredaba, čime je, između ostalog, osigurao preduvjete za ujednačeniju kvalifikaciju nacionalnih tijela kao „suda“ u smislu te Uredbe. Iz perspektive judikature u predmetima *Zulfikarpašić i Pula parking* moguće je samo nagadati bi li, da je prilikom oblikovanja Uredbe 805/2004. i Uredbe Brisel I bis primijenjen istovjetan pristup, ishod tih postupaka bio drukčiji. Po nekima, pristup Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju korjenit je i ima dalekosežne posljedice na primjenu nacionalnoga materijalnog prava iz područja nasljeđivanja.¹⁰⁵ Ovdje prikazana recentna judikatura Suda pravde EU-a slijedi tu ideju te snažno štiti režim Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, promičući osobito ovlast nadležnog tijela da odlučuje o ostavini u cijelosti, uz primjenu pravila Uredbe, čak i kada to znači zadiranje u tradicionalnu isključivu ovlast države članice da uredi način stjecanja vlasništva nad naslijedenom imovinom (predmet *Kubicka*) ili negiranje ovlasti nacionalnog tijela, da sukladno nacionalnom pravu izda nacionalnu potvrdu o nasljeđivanju mimo njezina režima (predmet *Oberle*). Premda ova shvaćanja Suda pravde EU-a traže odstupanje od uvriježenih praksi kao i legislative pojedinih država članica i nedvojbeno će naići na određeni otpor i kritiku, ona predstavljaju jamstvo za građane EU-a da će u okviru EU pravosudnog prostora moći planirati svoju ostavinu u okviru jedinstvenoga režima.

4. Izdvojena praksa nacionalnih sudova u primjeni Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju – uknjižba na temelju EPN-a

Na detaljnu analizu otvorenih pitanja vezano uz primjenu Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju koja su bila predmetom raspravljanja pred Sudom pravde EU-a moguće je nadovezati nekoliko odluka nacionalnih sudova. Riječ je o problematici upisa vlasništva na naslijedenoj nekretnini ili njezinu dijelu u zemljišnu knjigu na temelju EPN-a. Njome su osobito pogođeni nasljednici s nekretninama u određenim državama članicama, uključujući RH, o čemu smo već prethodno govorili, koji posjeduju EPN izdan od strane njemačkoga nadležnog tijela. Naime, u praksi dolazi do sukoba između odredaba njemačkoga prava koje ne poznaje precizno navođenje detaljnih informacija (specifikaciju) vezanih uz upis u zemljišne

knjige (broj katastarske čestice, veličinu, udio i sl.) u potvrde o nasljeđivanju koje izdaju njemačka nadležna tijela i odredaba prava drugih država članica (austrijskoga, češkoga, mađarskoga, hrvatskog) koje takve podatke zahtijevaju prilikom uknjižbe. To je potvrdio OLG Nürnberg (Viši regionalni sud u Nürnbergu), Beschluss (rješenje) od 5. 4. 2017. – 15 W 299/17. koji je smatrao da je svojom odlukom od 3. 11. 2016. Amtsgericht Fürth (Općinski sud u Fürthu) ispravno odbio zahtjev nasljednika za dopunu EPN-a. U svojoj argumentaciji OLG Nürnberg (Viši regionalni sud u Nürnbergu) isključivo se pozivao na odredbe njemačkoga materijalnog nasljednog prava kojima bi bilo protivno navođenje pojedinačnih udjela za svakoga od nasljednika, budući da mu je imanentan princip univerzalnog nasljeđivanja (§ 1922 BGB) koje pretpostavlja nasljeđivanje imovine ostavitelja u cijelosti, a ne pojedinih njegovih dijelova.¹⁰⁶ Njemačka teorija i praksa suglasne su da bi drukčije postupanje bilo moguće isključivo da njemački pravni sustav poznaje sustav podijeljenog stvarnopravnog prijenosa vlasništva na nasljednike kako ga poznaju sustavi drugih država članica.¹⁰⁷ Vođen gotovo istovjetnim argumentima, isto je potvrdio i OLG München (Viši regionalni sud u Münchenu), Beschluss (rješenje) od 12. 9. 2017. – 31 Wx 275/17. u povodu žalbe protiv rješenja Amtsgerichts Augsburg (Općinski sud u Augsburgu) – Nachlassgericht -vom 27. 6. 2017. Dodao je još da ako tako izdana potvrda prema njemačkom pravu nije dostatna za uknjižbu prava nasljednika u državi članici gdje se nekretnina nalazi, unatoč univerzalnoj sukcesiji prema njemačkom pravu kao mjerodavnom, tu problematiku nije moguće riješiti dopunom, odnosno ispravkom EPN-a.

Ove presude upravo su protivne smislu odredbe čl. 68. (I) Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju prema kojoj bi unošenje takvih podataka bilo dopušteno, a prema napatku unutar samoga obrasca za izdavanje EPN-a i poželjno (vidi ranije). Složili bismo se s mišljenjem pravnih stručnjaka da se unošenje detalja vezanih za uknjižbu pojedine nekretnine u EPN ne bi trebalo smatrati suvišnim, osobito jer se time olakšava njezina primjena u državama članicama u kojima nacionalno (zemljišnoknjižno) pravo traži takve podatke.¹⁰⁸ S obzirom da Sud pravde EU-a nije do sada imao priliku izraziti svoje stajalište u odluci u povodu zahtjeva za prethodnu odluku, po njima nema jednoznačnog odgovora na pitanje bi li u ovakvim situacijama trebalo odustati od primjene njemačkog prava i unijeti podatke u EPN ili od primjene prava pojedine države članice te izvršiti uknjižbu na temelju njemu protiv-

¹⁰⁴ Predmet *WB*, presuda, t. 64.

¹⁰⁵ Akkermans, B., Case C-20/17 *Oberle* on the EU Succession Regulation – The rise of a true European property law?, dostupno na: <http://www.meplii.eu/2018/06/case-c-2017-oberle-on-the-eu-succession-regulation-the-rise-of-a-true-european-property-law/> (pristupljeno 1. 7. 2019.).

¹⁰⁶ Fornasier, u: Dutta, Weber, Internationales Erbrecht, 2016, EuErbVO Art. 63, br. 37. Kleinschmidt u: Herberger, Martinek, Rüßmann u.a., jurisPK-BGB, 8. Aufl. 2017, Art. 69 EuErbVO Rn 9, Art. 68 EuErbVO Rn. 25.

¹⁰⁷ Kleinschmidt, u: Herberger, Martinek, Rüßmann u.a., jurisPK-BGB, 8. Aufl. 2017, § 63 Rn. 33; Dutta u: Münchener Kommentar zum BGB, 6. Auflage 2015, EuErbVO § 63 Rn. 16; Simon/Buschbaum, NJW 2012, 2393.

¹⁰⁸ Entry of land plots in a European Certificate of Succession issued in Germany, dostupno na: <https://www.bnt.eu/pl/aktualnosci/aktualnosci-prawne/2618-entry-of-land-plots-in-a-european-certificate-of-succession-issued-in-germany>, pristupljeno 3. 7. 2019.

no sastavljenog EPN-a.¹⁰⁹ Premda pravni stručnjaci podcrtavaju da bi primjena EPN-a u državama članicama trebala imati prednost pred nacionalnim (zemljišnoknjižnim) pravom (arg. ex čl. 63. st. 1. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju), ne možemo se potpuno složiti s ovom tvrdnjom. Naime, sam po sebi EPN nije protivan nacionalnom (zemljišnoknjižnom) pravu te nema razloga za odustanak od njegove primjene kako bi se mogla ostvariti svrha izdane potvrde. Mnogo problematičnijom se čini praksa pozivanja nadležnih tijela pojedinih država članica na odredbe materijalnog prava i potpuno ignoriranje pravila i naputaka sadržanih u samom EPN-u, a koje imaju za svrhu osigurati njegovu ujednačenu i olakšanu primjenu u pravnim sustavima država članica čije se materijalno nasljedno pravo razlikuje.

Nastojeći ublažiti posljedice ovakve prakse, OGH (Vrhovni sud Republike Austrije) je odlukom od 15. 5. 2018., AZ: 5Ob35/18k zauzeo stav da EPN ima prednost pred odredbama nacionalnoga (zemljišnoknjižnog) prava te je stoga uknjižba na temelju njege moguća, čak i ako ne sadrži sve detalje koji su nužni prema pravilima austrijskog prava.¹¹⁰ Nadalje, pojasnio je zbog čega je pogrešna odluka prvostupanjskog suda, koji je sukladno odredbi § 433 ABGB (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*; Opći građanski zakonik) i § 33 Abs 1 lit d GBG (*Grundbuchgesetz*; Zakon o zemljišnim knjigama) § 33 GBG 1955 - 17.08.2015 bis ...§ 33 GBG 1955 - 01.01.2009 bis 16.08.2015 § 33 GBG 1955 - 11.06.1955 bis 31.12.2008. odbio uknjižbu vlasništva nasljednika nad nekretninom koja se nalazi u Republici Austriji, bez detaljnog navođenja podataka o nekretnini (oznake katastarske čestice i uloška).

Prema austrijskom pravu, sadržaj rješenja o nasljeđivanju definiran je odredbom §178 *AußStrG* (*Außerstreitgesetz*; Zakon o izvanparničnom postupku), prema kojoj je potrebno navesti i opis nekretnina koje čine ostavinu. Međutim, OGH drži da nema mjesta primjeni te odredbe budući da su njome propisana pravila ostavinskog, a ne zemljišnoknjižnog postupka. Istodobno, pretpostavke za upis u zemljišne knjige temeljem javnih isprava propisane su odredbom § 33 Abs 1 lit d GBG i ne uključuju obvezu preciznog opisa ostavine. Kako je OGH naveo, sukladno odredbi § 33 (1) (d) GBG (RV 688 BlgNR 25. GP 3, 46), EPN je jedna od osnova za uknjižbu prema austrijskom pravu (arg. ex BGBl I 2015/87), što omogućuje da se upis vlasništva nekretnine izvrši na temelju njezina sadržaja. Pri tome je sadržaj EPN-a propisan (isključivo) odredbom čl. 68. Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju te stoga nije moguće primijeniti zahtjeve o formalnom sadržaju koje predviđa austrijsko pravo.

4.1. Sinteza europske i nacionalne sudske prakse u primjeni Uredbe o nasljeđivanju

Premda je u 2015. godini postupanje hrvatskih javnih bilježnika u postupcima nasljeđivanja s prekogranič-

nim obilježjem započelo uz određeni oprez i nesigurnost, uspostavljena je praksa koja u cijelosti udovoljava zahtjevima u primjeni instrumenata pravosudne suradnje u građanskim stvarima, što potvrđuje njezino praćenje i analiza provedena tijekom toga razdoblja.

- U kontekstu recentnih judikata Suda pravde EU-a, razriješeno je nekoliko pitanja važnih za daljnje postupanje hrvatskih javnih bilježnika u predmetima nasljeđivanja s prekograničnim obilježjem. Pri tome je značajno da s gledišta hrvatske prakse oni ne bi trebali služiti kao korektiv, nego putokaz dobrog smjera kojim je primjena Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju već krenula. U predmetu *Kubicka* Sud pravde EU-a upozorio je da oporučno uređivanje ostavine u režimu Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju traži da se u državi članici u kojoj se nalazi nekretnina prizna stvarnopravni učinak nasljednopravnog instituta kojega je izabrao ostavitelj, čak i ako ga pravo te države članice ne poznaje. U usporedbi, predmet *Mahnkopf* ograničenog je značenja jer donosi tumačenje odredbe njemačkoga nasljednog prava kao odredbe koja se ponajprije odnosi na nasljeđivanje ostavine umrlog bračnog druga, a ne na režim bračne stečevine. Ipak, korisno je razgraničenje područja primjene Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju i Uredbe 2016/1103 koje je s tim u vezi dao Sud pravde EU-a. U predmetu *Oberle* Sud pravde EU-a odgovara na jedno od središnjih pitanja koje utječe ne samo na ujednačenu primjenu, nego i na primjenu Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju uopće na razini EU-a. Inzistira tako da neovisno je li riječ o EPN-u ili o nacionalnoj potvrdi o nasljeđivanju, međunarodnu nadležnost sudova država članica u vezi s postupcima njihova izdavanja određuju pravila Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, a ne nacionalna pravila međunarodnoga privatnog prava. Konačno, u posljednjem u nizu, u predmetu *WB* Sud pravde EU-a donio je tumačenje temeljnih pojmova „sud“, „odluka“ i „vjerodostojna isprava“ u smislu Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju. Oslonivši se na određenje pojma „sud“ koje donosi Uredba, značajno je da je Sud pravde EU-a uzeo da pod taj pojam pripadaju sva tijela država članica koja ispunjavaju predviđene uvjete, neovisno je li država članica notificirala njihov status Europskoj komisiji. Zajedničko je svim ovim odlukama da Sud pravde EU-a inzistira na „euroautonomnom“ tumačenju pojmova Uredbe kao i nadredenosti njezina režima nad primjenom nacionalnoga nasljednog prava (osobito u pogledu primjene načela jedinstva ostavine, ali čak i korištenja EPN-a kao jedinstvenog instrumenta, u odnosu na nacionalne potvrde o nasljeđivanju).

- Posve suprotno načinu na koji Sud pravde EU-a tumači odredbe Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, odluke viših sudova Njemačke (OLG Nürnberg; OLG München) u pogledu načina unošenja podataka o naslijedenoj nekretnini u EPN-u prednost daju primjeni njemačkoga nasljednog prava i time potvrđuju već uspostavljenu praksu njemačkih tijela nadležnih za njezino izdavanje. Vrhovni sud Austrije pak prednost daje režimu Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju, upućujući na neprimjenu austrijskog prava prilikom uknjižbe na temelju EPN-a. U tom smjeru postupaju i

109 Ibid.

110 Vidi Deixler-Hübner, Schauer, EuErbVO Art 69 Rz 43; Dutta u: Münch, comm. BGB7 Art. 69 EuErbVO Rn 30), odjeljak 33 (1) (d) GBG (RV 688 BlgNR 25. GP 3, 46).

hrvatski javni bilježnici, nastojeći izvršiti korekciju imperfektog EPN-a kako bi odgovarao pretpostavka-ma za uknjižbu prema hrvatskom zemljišnoknjižnom pravu. U nedostatku tumačenja Suda pravde EU-a moguće je tek nagađati bi li u takvim situacijama trebalo odustati od primjene nacionalnoga nasljednog prava i unijeti podatke u EPN ili od primjene (zemljišnoknjižnog) prava pojedine države članice te izvršiti uknjižbu na temelju njemu protivno sastavljenog EPN-a. Iščitavanje dosadašnje prakse Suda pravde EU-a svakako bi govorilo bi u prilog postupanja hrvatskih javnih bilježnika.

5. Nejudikativna funkcija javnih bilježnika na razini EU-a – doprinos stvaranju djelotvornog mehanizma za slobodno kretanje javnih isprava

Najnovija legislativna aktivnost na razini EU-a, između ostalog, pretpostavlja aktivno sudjelovanje javnih bilježnika u stvaranju prostora u kojemu su javne isprave u slobodnom optjecaju te koji promiče slobodno kretanje građana EU-a. Uredbom (EU) 2016/1191 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o promicanju slobodnoga kretanja građana pojednostavnjenjem zahtjeva za predočavanje određenih javnih isprava u Europskoj uniji i o izmjeni Uredbe (EU) br. 1024/2012.¹¹¹ (dalje: Uredba 2016/1191) nastoji se uspostaviti sustav za daljnje pojednostavnjenje administrativnih formalnosti za optjecaj određenih javnih isprava i njihovih ovjerenih preslika kada je te javne isprave i njihove ovjerene preslike izdalo tijelo jedne države članice za predočavanje u drugoj državi članici. Uloga javnih bilježnika u primjeni Uredbe 2016/1191 od 16. veljače 2019. proizlazi iz okolnosti da su javne isprave u smislu odredbe čl. 3. st. 1. c javnobilježničke isprave, iz čega slijedi da bi javni bilježnici trebali biti tijelo u smislu odredbe čl. 2., koja osim tijela javne vlasti države članice predviđa i subjekte koji djeluju u službenom svojstvu i ovlašteni su na temelju nacionalnog prava za izdavanje javne isprave predviđene Uredbom ili njezine ovjere-ne preslike. Najveću promjenu čini izuzimanje javnih isprava ili ovjerenih preslika javnih isprava koje su izdala nacionalna tijela država članica od legalizacije i formalnosti vezanih uz apostil (arg. ex čl. 4. u vezi s čl. 5.). Usto kako bi se prevladale jezične prepreke i olakšalo prevodenje javnih isprava, predviđene su elektroničke verzije i višejezični standardni obrasci prikladni za elektroničku razmjenu (arg. ex čl. 7., 12.). Oni ne bi trebali biti u samostalnom optjecaju, budući da nemaju istu namjenu niti njihovo izdavanje ima isti cilj (arg. ex čl. 8.). Na učinak koji se priznaje pojedinim javnim ispravama u državama članicama i dalje se primjenjuje njihovo nacionalno pravo.

Uredba 2016/1191 tehničke je prirode i uz detaljan

popis javnih isprava za koje građani EU-a više neće morati prethodno pribavljati apostil ili službeni prijevod kako bi tu ispravu mogli predočiti tijelu druge države članice. Njezin najznačajniji dio čine obrasci pomoću kojih se za nadležna tijela olakšava i pojednostavljuje procedura njihova izdavanja, uključujući i elektroničkim putem. Premda njezina primjena zahtijeva određene prilagodbe u postupanju javnih bilježnika, nedvojbeno će olakšati i ubrzati promet javnih isprava na razini EU-a. Da je zakonodavac EU-a vrlo ambiciozan u pogledu rezultata koje očekuje da bi Uredba 2016/1191 trebala postići govore i nju ugrađene odredbe prema kojima bi do veljače 2021. Europska komisija trebala procijeniti mogućnost proširenja primjene Uredbe 2016/1191 na javne isprave koje se odnose na pravni status i zastupanje trgovačkih društava ili drugih poduzeća (arg. ex čl. 26. st. 2.a), a nakon 16. veljače 2024. trebala bi ocijeniti mogućnost proširenja i na druge javne isprave, odnosno uspostava višejezičnih standardnih obrazaca za te isprave (arg. ex čl. 26. st. 1.).

6. Zaključak

Od službe koja je primarno pridonosila pravnoj sigurnosti u nacionalnom pravnom poretku čini se kako je javnobilježnička služba postupno prerasla u punopravnog sudionika u procesima ostvarenja i zaštite prava građana EU-a. Prijenosom ovlasti izvanparničnog sudovanja u ostavinskim predmetima javni bilježnici su po prvi put preuzeli adjudikativnu ulogu u okviru hrvatskoga pravnog sustava. Posljednje desetljeće nizom legislativnih intervencija zakonodavca EU-a ta je uloga nadograđena „europskom komponentom“. No da su zahtjevi koje postavlja postupanje u ulozi „europskog suda“ krajnje visok, podjednako u smislu osiguravanja postupovnih jamstava prava na pravično suđenje i „učinkovitosti“ i „ekvivalentnosti“ u primjeni prava EU-a, upozorio je u svojoj razmjerno recentnoj judikaturi Sud pravde EU-a, a vezano uz nadležnosti javnih bilježnika u primjeni instrumenta EU-a. Stoga se u radu, u kontekstu judikature Suda pravde EU-a, do sada uspostavljene prakse hrvatskih javnih bilježnika te odluka najviših sudbenih instanci pojedinih država članica u radu propitivala spremnost hrvatske javnobilježničke službe da odgovori na tako postavljene zahtjeve u okviru povjerenih joj ovlasti primjene prava EU-a.

Sve to pruža tek djelomičan uvid u složenost zadaće povjerene hrvatskim javnim bilježnicima u primjeni prava EU-a, no jednako tako svjedoči o njihovoj spremnosti da je odgovorno preuzmu. Doprinos operacionalizaciji tek reformiranoga ovršnog sustava, koordinirana primjena Uredbe 650/2012. o nasljeđivanju te Uredbe 2016/1103 i Uredbe 2016/1104, prilagodba tehničkim zahtjevima Uredbe 2016/1191, samo su neki od izazova s kojima se javnobilježnička služba ima suočiti u narednom razdoblju. Ne treba zaboraviti niti mogućnost preuzimanja dodatnih ovlasti, poput nadležnosti za sporazumni razvod braka, kakva je povjerena javnim bilježnicima u susjednoj nam Republici Sloveniji, ako to hrvatski zakonodavac ocijeni

¹¹¹ Uredba (EU) 2016/1191 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o promicanju slobodnoga kretanja građana pojednostavnjenjem zahtjeva za predočavanje određenih javnih isprava u Europskoj uniji i o izmjeni Uredbe (EU) br. 1024/2012., Službeni list L 200, 26. 7. 2016., p. 1. – 136.

prikladnim. U svakom slučaju, rezultati dosadašnjeg djelovanja u europskom kontekstu, uz profesionalnost i stručnost, ukazuju na postojanje svijesti javnobilježničke službe o potrebi transformacije iz tradicionalnog, u pristup tumačenju i primjeni prava koji će biti uključiv prema zahtjevima primata prava EU-a nad nacionalnim pravom i standarda koje pri tome

postavlja judikatura Suda pravde EU-a. Samoju službi ta postignuća pružaju osnovu za daljnji razvoj na području primjene instrumenata pravosudne suradnje u građanskim stvarima, svima koji ih na tom putu imaju pratiti - odgovornost da ih u tome podupiru, a onima koji se na nju oslanjaju - vjeru da će njihove zahtjeve i očekivanja spremno ispuniti.

The role of notaries in EU law with reference to case law

Summary

In the general public, the issue of the participation of Croatian notaries in the application of EU law has gained importance in the context of recent decisions of the EU Court of Justice in the Zulfikarpašić and Pula parking cases. However, their role is much more complex, considering their involvement in judicial cooperation in civil and commercial matters. Therefore in practise, in the context of the judiciary of the EU Court of Justice, the work so far of the Croatian notaries, as well as the decisions of the highest judicial instances of individual Member States, question the notaries' actions in the application of EU law and their ability to respond to high-level requirements within the framework of their authority.

Keywords: Notary service, inheritance, enforcement, judicial cooperation in civil matters, case law

Literatura

Bratković, M., Reorganizacija ovrhe na temelju vjerodostojne isprave u Sloveniji, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 36(2015)2, str. 1025. - 1050.

Bratković, M., Zašto hrvatski javni bilježnici nisu sud? U povodu tumačenja Uredbe br. 805/2004. i Uredbe Bruxelles I bis u presudama Zulfikarpašić i Pula parking, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 67, br. 2, 2017., str. 287.-317.

Bratković, M., Zašto hrvatski javni bilježnici nisu sud? U povodu presuda Suda EU-a Pula Parking i Zulfikarpašić, u: Barbić, J., Bratković, M. (ur.), Godišnjak Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017.

Calvo Caravaca, AL.; Davi, A.; Mansel, HP., (ur.), The EU Succession regulation: A Commentary, Cambridge University, 2016., str. 238. - 239.

Dika, M., O statusu i budućem razvitku javnog bilježništva u Republici Hrvatskoj, u: Maleković, I. (ur.), Hrvatsko javno bilježništvo, Hrvatska javnobilježnička komora, Zagreb, 2014.

Drličková, K., Rohová, I. (ur.), Habitual Residence as a Single Connecting Factor Under the Succession Regulation, u: Scientific Cooperations Workshops on Social Sciences (Scientific Cooperations, Ankara, 2015., str. 374.

Dutta, A., Novo međunarodno nasljedno pravo Evropske unije - prvo čitanje Uredbe o nasljednom pravu, Nova pravna revija 9(2013)10.

Josipović, T., Javni bilježnici kao poveznica hrvatskog i europskog e-pravosuđa, u: Maleković, I. (ur.), Hrvatsko javno bilježništvo, Hrvatska javnobilježnička komora, Zagreb, 2014., str. 126.

Kränzle, M., Heimat als Rechtsbegriff? Eine Untersuchung zu Domicile und gewöhnlichem Aufenthalt im Lichte der EU Erbrechtsverordnung, Tübingen, Mohr Siebeck, 2014.

Krešić, M., Razvoj modernog javnog bilježništva u Hr-

vatskoj u: Maleković, I. (ur.), Hrvatsko javno bilježništvo, Hrvatska javnobilježnička komora, Zagreb, 2014.

Maganić, A., Dejudicijalizacija ovršnog postupka u Hrvatskoj i nekim zemljama njezina okruženja, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 68(2018)5-6, str. 707. - 737.

Maganić, A. i dr., Izvanparnično pravo: s komentarom, primjerima obrazaca za praktičnu primjenu, sudskom praksom, bilješkama i zbirkom propisa, Zagreb, Vizura, 2015.,

Pavlinić, E., Kalamiza, A., Oporuka(-ne)samostalna raspolaganja, Paragraf, 3(2019)1.

Poretti, P., Postulati prava Europske unije u građanske parničnom postupku – očekivanja nasuprot realnosti, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, 10(2019)1, str. 321. - 352.

Poretti, Paula, Debt Collection Practices under Croatian enforcement law – Is there a way out for over-indebted consumers, European Consumer and Market Law (EuCML), Springer/ Kluwer, 6(2018), str. 233.-241.

Poretti, Paula, Nadležnost, nadležna tijela i postupci prema Uredbi (EU) br. 650/2012. o nasljeđivanju, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci 37 (2016.), 1, 561. - 587.

Schlürmann, L., Croatian Public Notaries under European Civil Procedure Law. A Commentary on the Judgment of the Court of Justice of the European Union (Second Chamber) March 9, 2017, Case C-551/15 – Pula parking, Cuadernos de Derecho Transnacional, 10(2018)2, str. 947. - 953.

Triva, S. i Dika, M., Građansko parnično procesno pravo, Zagreb, Narodne novine, 2004.

Uzelac, A.; Bratković, M., Certificiranje nespornih tražbina u domaćem i poredbenom pravu, u: Zbornik radova Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, Split, 2015., str. 81.-116.

Uzelac, A., Javnobilježnička ovrha i zaštita potrošača: novi izazovi europeizacije građanskog postupka,

Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 68(2018.) 5-6, str. 637.-660.

Vrcić, I., Institut javnog bilježništva s osvrtom na promet nekretnina u latinskom tipu notarijata, Završni rad, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2018.

Zakon o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona (NN 88/05.).

Zakon o javnom bilježništvu (NN 78/93.).

Zakon o javnom bilježništvu (NN 78/93., 29/94., 162/98., 16/07., 75/09., 120/16.).

Zakon o međunarodnom privatnom pravu (NN 101/17.).

Zakon o nasljeđivanju (NN 48/03.).

Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (NN 53/91., 88/01.).

Prijedlog Ovršnog zakona, srpanj 2019. godine, službene stranice Vlade Republike Hrvatske, <https://vlada.gov.hr/sjednice/166-sjednica-vlade-republike-hrvatske-26332/26332> (pristupljeno 10. srpnja 2019.).

Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012. Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (NN 152/14.).

Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003. od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000., Službeni list EU-a, L 338/1 od 27. 11. 2003.

Uredba (EU) br. 650/2012. Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, Službeni list EUL 201, 27. 7. 2012, str. 107. –134. Posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19 vol. 010, str. 296. – 323.

Uredba (EU) br. 1215/2012. Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti te priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, Službeni list Europske unije 2012., br. L 351.

Uredba (EZ) br. 805/2004. Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. godine kojom se uvodi Europski ovršni naslov za nesporne tražbine, Službeni list Europske unije 2004., br. L 143, 30. 4. 2004.

Uredba (EU) Vijeća 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima, Službeni list EU-a, L 183/1 od 8. 7. 2016.

Uredba Vijeća (EU) 2016/1104 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava, Službeni list EU L 183/1 od 8. 7. 2016.

Uredba (EU) 2016/1191 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o promicanju slobodnog kretanja građana pojednostavnjenjem zahtjeva za predočavanje određenih javnih isprava u Europskoj uniji i

o izmjeni Uredbe (EU) br. 1024/2012., Službeni list L 200, 26. 7. 2016, p. 1.–136.

Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o pružateljima usluga servisiranja kredita, kupcima kredita i naplati kolateralna, COM/2018/0135 final - 2018/063 (COD).

Provedbena Uredba Komisije (EU) br. 1329/2014. od 9. prosinca 2014. o uspostavi obrazaca iz Uredbe (EU) br. 650/2012. Europskog parlamenta i Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, Službeni list, L 359, 16. 12. 2014, str. 30. - 84.

Predmet C-176/17 *Profi Credit Polska v. Mariusz Wawrzosek*, 13. rujna 2018., ECLI:EU:C:2018:711.

Predmet C517/16 *Czerwiński*, EU:C:2018:350.

Predmet C-32/14 *ERSTE Bank Hungary*, 1. listopada 2015., EU:C:2015:637, t. 47.

Predmet C-53/08 *Komisija/Austrija*, 24. svibnja 2011., EU:C:2011:338, t. 103.

Predmet C-392/15 *Komisija/Mađarska*, 1. veljače 2017EU:C:2017:73, t. 111.

Predmet C-218/16 *Kubicka*, 12. listopada 2017. godine, ECLI:EU:C:2017:755.

Predmet C-558/16 *Mahnkopf*, 1. ožujka 2018. godine, ECLI:EU:C:2018:138.

Predmet C-404/14 *Matoušková v. Republika Češka* ECLI:EU:C:2015:653.

Predmet C-20/17 *Oberle*, 21. lipnja 2018., ECLI:EU:C:2018:485.

Predmet C-551/15 *Pula parking d.o.o. v Sven Klaus Tederahn*, 9. ožujka 2017., ECLI:EU:C:2017:193.

Predmet C-484/15 *Zulfikarpašić v Gajer*, 9. ožujka 2017., ECLI:EU:C:2017:199.

Predmet C- 658/17 *WB*, 23. svibnja 2019., ECLI:EU:C:2019:444.

Akkermans, B., Case C-20/17 Oberle on the EU Succession Regulation – The rise of a true European property law?, dostupno na: <http://www.meplii.eu/2018/06/case-c-2017-oberle-on-the-eu-succession-regulation-the-rise-of-a-true-european-property-law/> (pristupljeno 1. 7. 2019.).

Entry of land plots in a European Certificate of Succession issued in Germany, dostupno na: <https://www.bnt.eu/pl/aktualnosci/aktualnosci-prawne/2618-entry-of-land-plots-in-a-european-certificate-of-succession-issued-in-germany>, pristupljeno 3. 7. 2019.

Obiteljska ostavština na udaru države: Gdje se u Europski plaća najveći porez?, dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/incoming/obiteljska-ostavstinana-udaru-drzave-gdje-se-u-europi-placa-najveci-porez/381451/> (pristupljeno 16. 7. 2019.).

Poslovni dnevnik, Dika, Nacrt ovršnog zakona korak unazad i kontra Unije, 26. 4. 2019., dostupno na: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/nacrt-ovrsnog-zakona-korak-unazad-i-kontra-unije-352523>, (pristupljeno 6. 7. 2019.).